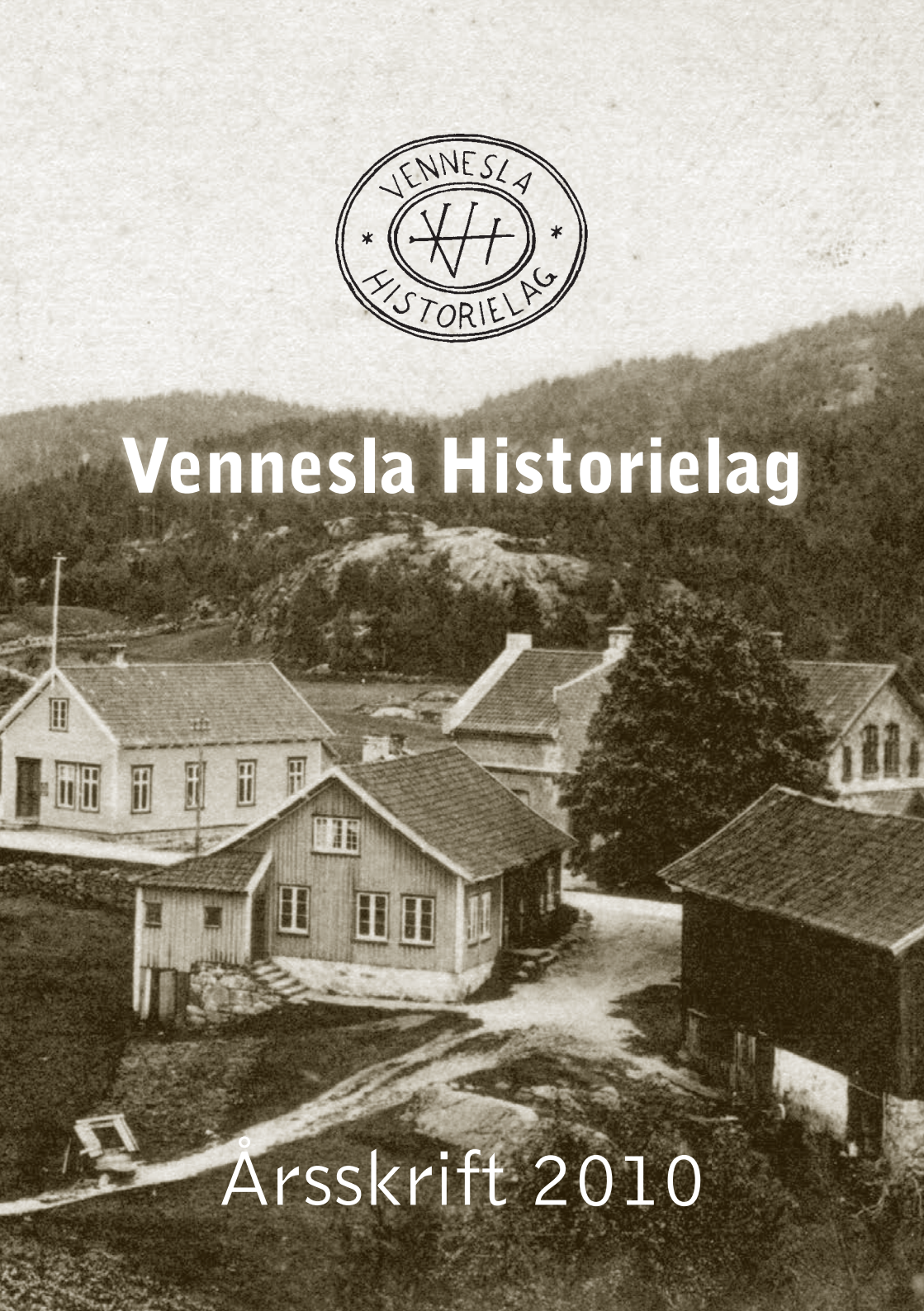
Vennesla Historielag

Årsskrift 2010

Styret for 2009: Bak f.v.: Alf Røed, Yngvar Hannevik, Morten Aslaksen
Foran f.v.: Randi Marie Kristiansen, Gerd Wiik Hansen, Signe Rysstad

---

Styret

Signe Rysstad	Leder
Gerd Wiik Hansen	Kasserer
Morten Aslaksen	Sekretær
Randi Marie Kristiansen	Styremedlem
Yngvar Hannevik	Styremedlem
Alf Røed	Styremedlem
Aksel H. Ståhl	Styremedlem
Svein Urdal	1. vara
Inger Einstabland	2. vara
Torunn Ruenes	3. vara

I tillegg kan Hunsfos Historielag sende en representant til styret.

www.venneslahistorielag.no

For-/bakside: Kirkebygda ca.1910. Fra v. Vennesla kirke, Børnehjemmet (senere skole), Ungdomslokalet, Klokkerstua, Vennesla sparebank.
Originalen er et postkort utlånt av Jan Jortveit.

Vennesla Historielag

Årsskrift 2010

Utgitt av
Vennesla Historielag
Desember 2010

U-Bz
ULSTEINS
BLIKKENSLAGERVERKSTED

SØRLANNES STØSSTE LAGÅR
A DØRE Å VINDUE!

Tlf. 38 15 50 33
www.mtre.no

m3®

prikken
REKLAME

Forord

Årets utgave av Årsskrift for Vennesla historielag inneholder igjen artikler skrevet av unge mennesker. Det er prosjektoppgaver i lokalhistorie, som regel fra deres egen familie, og som de arbeider med på Vennesla videregående skole. Veilederen deres i dette arbeidet er Sylvi Egelandsaa. Hun har lykkes i å stimulere deres interesse, slik at det har resultert i mange godt fortalte historier. Så bra at de fortjener en større leserskare enn bare sin egen familie og i skoleklassen der de har vært elever. Vi i Vennesla Historielag er glade for at vi kan bidra med å publisere noe av dette. En stor takk til Sylvi Egelandsaa som med sin iherdige innsats sannsynligvis har betydd at flere av disse ungdommene vil fortsette å interessere seg for lokalhistorie, og senere kan videreføre det som vi litt eldre nå driver med i Vennesla historielag.

Utover disse ungdommelige innslagene har vi selvfølgelig med «For 50 år siden...» satt sammen fra Hunsfosposten og annet materiale, og som vanlig redigert og kommentert av Alf Melling. Mange lesere vil sikkert huske med glede tilbake på den allsidige virksomheten som svært mange ansatte på Hunsfos holdt på med både i og utenom sitt vanlige arbeid på fabrikken.

Vi har også med historien om Vikeland kristelige musikkorps. Det var ett av flere navn korpset hadde i sin nesten 70-årige historie. Dessverre er ikke korpset aktivt i Vennesla lenger. Helge Bårdsen har skrevet om dette.

I tillegg finner vi i Vennesla Historielags styre flere viktige bidragsytere. Morten Aslaksen og Signe Rysstad kjenner vi fra før, men Yngvar Hannevik er ny, og viser det seg, har arbeidet lenge med lokalhistorisk stoff. Vi håper og tror at vi vil høre mer fra dem også i årene framover.

Andreas Hansen

Schindler

Innhold

Forord	5
Personpresentasjon	8
Hunsfos Fabrikker	10
Hommestaua	21
Hverdagslivet på Kringsjå	27
Gunnar Berntsen	35
Livet på Foss	44
Vennesla Kristne Brass	55
Willys kolonial	61
Den første traktoren på Hægeland	67
Årsberetning	77
Bilder fra olsok-fering	80
Årsberetning Hunsfos Historielag	82
Årsmøte	84
Vedtekter	87
Medlemsliste	89

Personpresentasjon

Morten Aslaksen er for tiden sekretær i styret i Vennesla Historielag. Han er spesielt interessert i posthistorien i Vennesla kommune, men alt av lokalhistorie er spennende, sier han.
Morten er utdannet journalist, og har vært ivrig amatørfotograf siden han hadde foto som valgfag i 8.klasse. Det er lenge siden han praktiserte som journalist i Dagbladet Sørlandet, men av og til dukker det opp noen artikler og bilder rundt om i diverse blad og aviser.
Ellers er han nok mest kjent fra sin tid som klokker / menighetssekretær i Vennesla menighet. En stilling han hadde i over 15 år.

Helge Bårdsen er født i 1944.
Han ble ansatt i Reber Schindler Heis A/S i 1959. Her arbeidet han i nesten 47 år før han i 2006 valgte å bli pensjonist. Interessen for korpsmusikk ble tidlig vekket, og han var med i Vennesla guttemusikkorps allerede fra starten i 1955. Her var han med i 5 år før han begynte i Vennesla kr. ungdomskorps - senere VK Brass hvor han var med i ca.35 år. Han er gift med Inger Marie og bor på Moseidmoen. Som pensjonist har han mange gjøremål, og spiller fremdeles litt i Vennesla veterankorps.

Yngvar Hannevik er født på Kvarstein i 1955.
Han er utdannet innen skogbruk og arbeider som skogbruksplanlegger i Agder- Telemark Planselskap. Han har hele sitt liv hadde stor interesse for historie. Slektsgransking har vært en viktig hobby i mange år. Yngvar ble dette året med i styret for Vennesla historielag.

Malene Hodnemyr er 19 år, født og oppvokst i Vennesla, og har hele sin barndom bodd i Storevollhei. Nå bor hun for seg selv i en leilighet på Vikeland, og stortrives med det. I 2009 fullførte hun videregående allmenn, og det var i løpet av disse årene hun virkelig begynte å interessere seg for historie. Hun er nå student på Universitet i Agder, hvor hun studerer historie. Hun har tenkt å ta en bachelor i dette faget, og skal etter hvert bygge på med samfunnsfag eller religion og pedagogikk, å da jobbe som lektor på universiteter og videregående skoler.

Alf Melling er født i Kristiansand i 1932.
Han ble ansatt på Hunsfos Fabrikker i 1962, etter å ha arbeidet 5 år ved wallbordfabrikken Nøsted Bruk i Drammen. På Hunsfos arbeidet han i forskjellige stillinger i teknisk avdeling i drøyt 36 år. Han er gift med Inger Brita, og familien har bodd i Vennesla siden 1962. Som pensjonist dyrker han sine hobbyer, deriblant interessen for lokalhistorie. Han var redaktør av boken om Hunsfos Fabrikker, som kom ut i 2008.

Jon Even Kile (19) og **Knut Emil Johannesen** Lie (19) gikk ut av Vennesla Videregående skole sommeren 2010. Teksten ble skrevet i forbindelse med prosjektet "Min familie i historien", og tar utgangspunkt i Jon Even Kiles slekt i møte med det andre hamskiftet etter andre verdenskrig. Nå studerer Jon Even medisin på Universitetet i Bergen, mens Knut Emil avtjener førstegangstjenesten i forsvaret i Militærpolitiet.

For 50 år siden...
Hunsfos Fabrikker (1960)

1960 var på flere måter et merkeår i vår bedrifts historie. Det var vårt 75. driftsår, vi fikk i stand en avtale om overgang til kontinuerlig drift i samtlige driftsavdelinger, og vår papirproduksjon oversteg for første gang 50.000 tonn.

Bedriften seilte i medvind, i løpet av 1950-årene økte papirproduksjonen fra ca. 32.000 tonn til ca. 54.000 tonn. 50-årene var en gullalder for bedriften.

(Det er interessant å konstatere at med de 3 papirmaskinene, som i dag er i drift, kan Hunsfos produsere like mange tonn papir som de 6 papirmaskinene, som var i helkontinuerlig drift i 1960, produserte).

Av årsberetningen går det videre fram at Hunsfos regner EFTA-avtalen, som trådte i kraft den 1. juli 1960 , for den viktigste begivenhet det året. Og man uttrykker skuffelse over at tilnærmingen mellom Frihandelsforbundet og Fellesmarkedet går så tregt. Man frykter at harmoniseringen av tollsatsene mellom landene i Fellesmarkedet skal føre til høyere tollmurer ved eksport til disse landene. I årsberetningen heter det: Vi finner all grunn til å følge utviklingen på dette felt med den aller største oppmerksomhet.

Kongens fortjenstmedalje til fire på Hunsfos

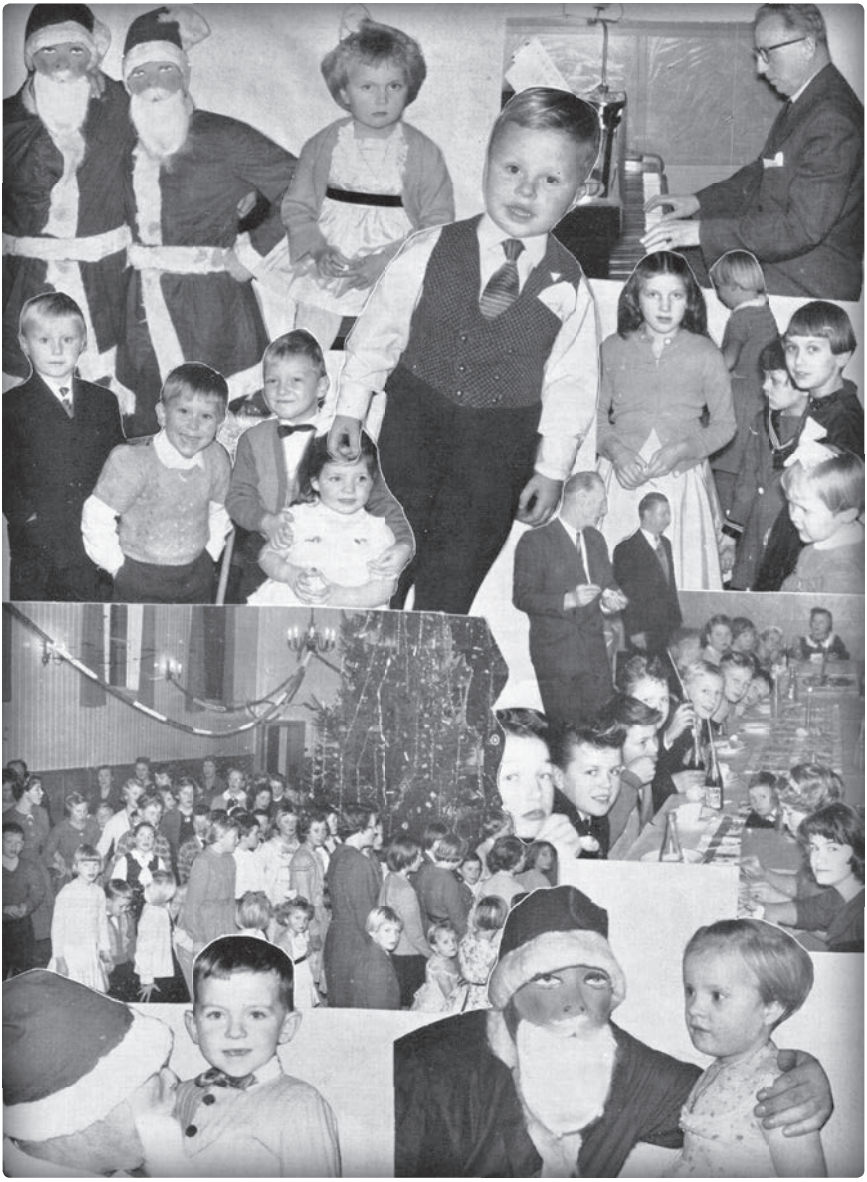
Fra venstre: Wilhelm Lie, Sigurd Neset, direktør Gunnar Borgen, Ole Chr. Tharaldsen og Sigurd Jortveit

---

På ny er fire ved Hunsfos hedret med H.M. Kongens fortjenstmedalje for å ha virket ved Hunsfos Fabrikker rundt om 50 år. Medaljeoverrekkelsen skjedde ved en høytidelighet på Ernst Hotel tirsdag 19. januar. Tilstede var, foruten «medaljørene», deres nærmeste familie, representanter for bedriftens ledelse og Arbeiderforeningen samt fylkesmann Lars Evensen, som festet medaljene på de fires bryst.

I sin tale understreket fylkesmannen hva det har å bety for en bedrift å ha en stabil og solid arbeidsstokk. Alle de fire dekorerte har nære slektninger i flere generasjoner ved Hunsfos. Direktør Borgen overrakte hver enkelt medaljør en bankbok som et synlig bevis på bedriftens takknemlighet.

Barne-juletrefestene

Bildemontasje fra barne-juletrefestene i 1960. Kanskje er det noen som kjenner seg igjen?

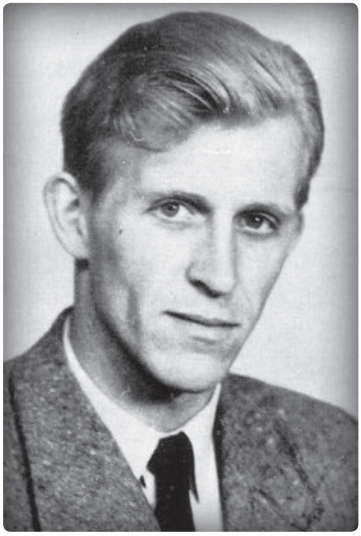
Nyansettelser

Torleiv Laundal er ansatt som formann for det nye papirlageret og transportavdelingen. Laundal er fra Ålefjær og har seilt som styrmann i Torvald Hansens rederi, Oslo. Han gikk i papirfarten og seilte gjerne på vestkysten av Amerika. Men siden han er gift ville han naturlig nok søke seg en jobb i land. Og så ble det Hunsfos, der han tiltrådte 1. februar.

Anders Løvland tiltrådte 1. april i den nye transportsjefstillingen ved bedriften. Løvland er født i 1924 i Froland herred i Aust-Agder. Han er oppvokst på en skogeiendom, og har vesentlig maskinteknisk og skogbruksteknisk utdannelse. Han har vært ansatt i 7 år ved Skogbrukets og Skogindustriens Forskningsforening, Transportutvalget. Her arbeidet han som konsulent for skogeiere og for skogindustri i spørsmål som vedrører skogsvirkets transport fra stubben og til det forsvinner i bedriftens renseri. Han ser optimistisk fram til å arbeide for reduserte transport- og håndteringskostnader for fabrikkens råstoff og ferdigvarer.

Torleiv Laundal

Anders Løvland

Bedriftsidrett
Hunsfos var, også i vinter, beste bedrift i samtlige skirenn som kretsen arrangerte. Alle lag-pokaler, både i langrenn og hopp, ble vunnet med klar margin, og individuelt seiret også Hunsfos-løperne i de fleste klassene.

I Bedrifts-KM i langrenn ble følgende klassevinnere:

Kl. 18-25 år:
Øystein Larsen,
ca. 1 min. raskere enn nr. 2
Kl. 25-35 år:
Gerhard Lundevold,
1 min. raskere enn nr. 2
Kl. 35-42 år:
Kåre Rødal,
8 sek. raskere enn nr. 2
Kl. 42-50 år:
O.H. Skisland, Jernbanen,
ca. 3 min. raskere enn nr. 2
Kl. over 50 år:
Bernhard Olsen

Øystein Larsen, Hunsfos-mester både i hopp og langrenn i klassen18-25 år.

Hunsfos' seirende lag i klassen over 35 år. Fra venstre: Arnold Beurling, Karl Andersen, Kåre Rødal og Gunnar Grundetjern.

Hengebroen ved Sagtomten skal fjernes

Hengebroen er en viktig samferdselsåre i bygden.

Teknisk direktør Rolf Lindseth forteller at bedriften kommer til å fjerne hengebroen, av 2 årsaker. Den ene årsak er at landfestet er i veien for oppførelsen av det nye lageret, den andre er at bedriften ikke lenger kan ha offentlig trafikk inne på fabrikkområdet, nå som utvidelsene av fabrikken skjer mot syd, sier Lindseth. Vi kommer imidlertid til å vente til broen mellom Moseidmoen og Herredshuset blir åpnet for trafikk. Jeg kan nevne at vi har gitt store bidrag til oppførelsen av danne.

For de ansatte medfører dette ingen store endringer. De vil få anledning å benytte porten inn til Sagtomten, hvor vi reiser en ny vaktstue.

Det er sommer...

Olaf Wennerberg steller omsorgsfullt tulipaner og roser i det vakre, nye grøntanlegget foran fabrikkbygningen.

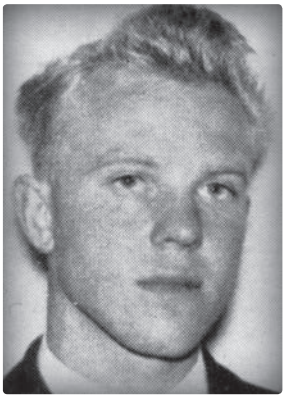
Hunsfos-damer i sommersol.

Sommeren ser dessverre på ingen måte ut til å skulle bli noen kopi av fjorårets. Etter en fin start satte lavtrykkene inn over det sørlige Norge, og i det siste har det blitt mer regn enn vi setter pris på. Det gjelder om å ta med seg solgløttene og nyte godværet mens det er der. Det er det disse Hunsfos-damene gjør i frokostpausen. Her kopler de av mellom slagene og later til å befinne seg uhyre vel ved det. Den vakre Hunsfos-buketten fotografen har knipset utgjøres av: Ella, Lillian, Ingjerd, Tordis, Irene, Ingebjørg og Bjørg, sett øverst fra venstre. Under, i samme rekkefølge: Eva, Grethe, Åse, Ingrid og Edvarda.

Verdensmester på Hunsfos

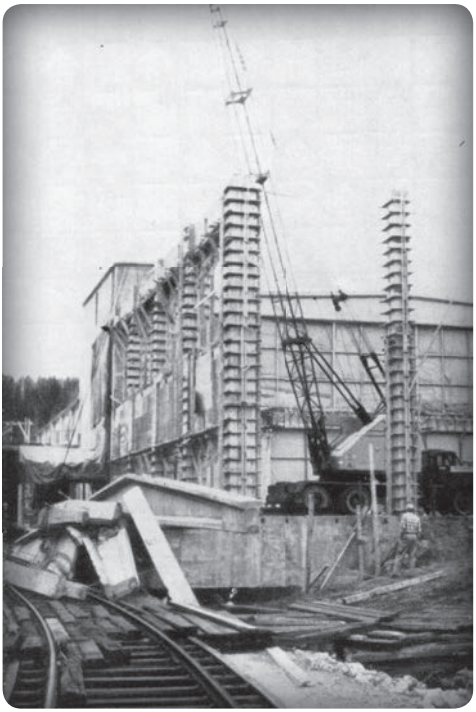
Siden Hunsfos-posten kom ut forrige gang, har en verdensmester begynt ved bedriften. Det er Roy Haslerud som kan skilte med en slik tittel etter at han vant lengdesprang i det militære VM med resultatet 7,19 m i Roma høsten 1959. Han var dårlig i en fot under konkurransen og satset derfor alt i sitt første og eneste sprang. Men det holdt! For denne prestasjonen ble Haslerud den 7. juni tildelt Kristiansands Presselags pris for beste prestasjon av en sørlending siste år. Overrekkelsen fant sted i Rentranchementet, der 8.000 mennesker hyllet Haslerud.

Roy Haslerud

Betongbjelkene knakk som fystikker

Med bulder og brak deiset en av de svære betongbjelkene i bakken fra stor høyde og knuste et par andre, en dag i oktober, da man var i ferd med å løfte den på plass med en kran. Uhellet medførte en kjedelig forsinkelse i fullføringen av vestre ende av det nye papirlageret. Bjelkene måtte kasseres og havnet i en vei-fylling i Ålefjær.

Nå er imidlertid 3 nye bjelker skaffet til veie. Disse bjelkene leveres fra A/S Betongmast, Oslo, og hver av dem er litt av et løft. De veier nemlig rundt 16 tonn og er 30 m lange. De er armert med forholdsvis tynn jerntråd av veldig stor styrke. Denne gangen tok man 2 montasjekraner til hjelp for å få dragerne, som skal tjene som bærebjelker for taket i papirlageret, på plass.

60 år

Ikke ett ord i avisen, sa lønningssjef **Trygve A. Kvanvig**, da vi ba ham om et intervju i anledning av hans 60-årsdag den 5. mars. Siden rettet han det til nesten ikke et ord (og slett ikke noe bilde).

Vi er derfor avskrevet fra å nevne mer enn at han begynte 10. juni 1918 og således har vært ansatt ved Hunsfos i over 42 år. Følgelig innehar han Norges Vel's medalje, og er den av funksjonærene som har lengst sammenhengende tjenestetid bak seg.

65 år

Ingebrigt Fossheim blir 65 år 26. februar. Han er født i Vennesla, og tok arbeid på Hunsfos like etter konfirmasjonen. Her arbeidet han så et par år i smia og på verkstedet. Etter å ha vært borte noen år, kom han igjen i 1917 og har siden vært i verkstedet, der han nå er formann. Fossheim ble hedret med Norges Vel's medalje i 1952. Han er en hyggelig og omgjengelig mann, godt likt av alle som kommer i befatning med ham.

Av: Alf Meling

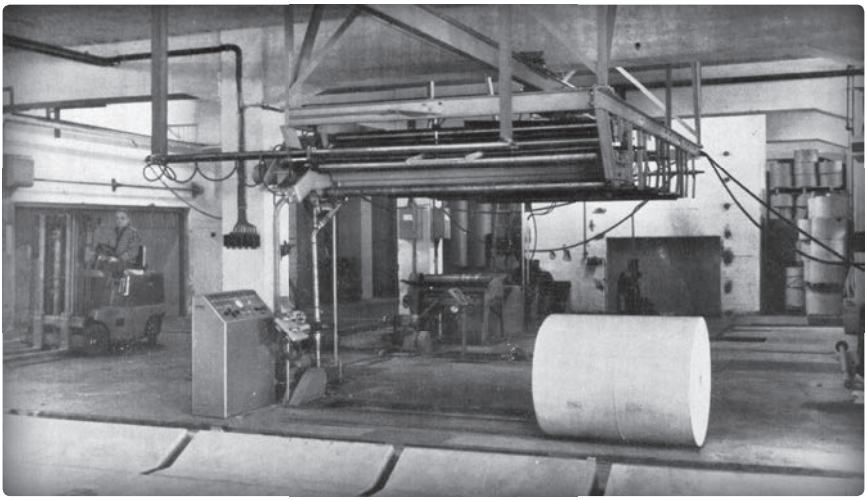

Ingebrigt Fossheim

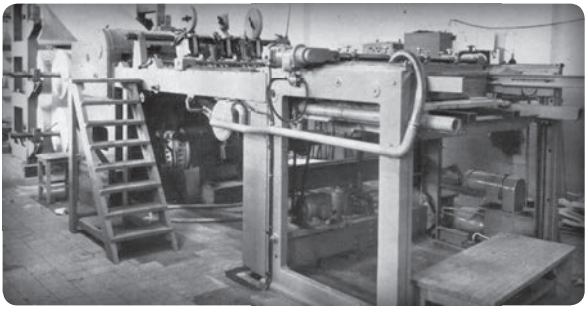
Spredte glimt fra tekniske nyheter i 1960
Det var stor aktivitet på investeringsfronten i 1960, og mange nyanlegg ble satt i drift i løpet av dette året. Vi avslutter med bilder fra noen av disse.

Den nye vaktbygningen

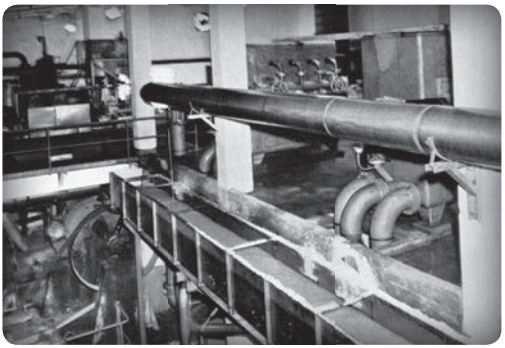
Det nye rullepakkeriet

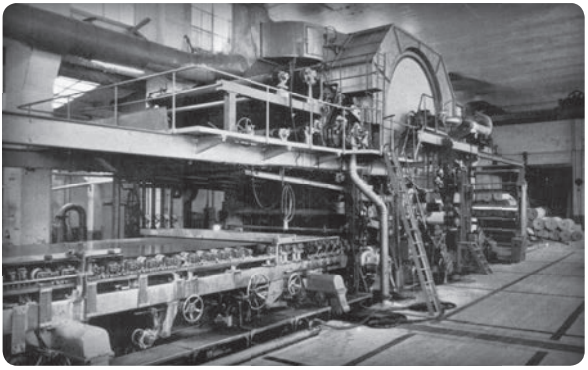
Den nye skjæremaskin PM 3&4.

Kalanderne i PM 1&2 er flyttet og modernisert.

Fra det nye masserensings-anlegget.

PM4 etter moderniseringen.

KILDER:

- Årsberetning og Hunsfosposten årgang 1960

“Hommestaua”
Minner fra 1900-tallet

Vennesla Historielag skrev høsten 2009 under på en leieavtale med Vennesla Kommune angående 2.etasje på gamle Vennesla skole, der skolemuseet holder til i 1.etasje. Planen er å skape et historisk bomiljø, der alle kan komme å se hvordan man bodde på 1900-tallet. For de godt voksne vil dette være å komme tilbake til barndomsmiljøet, for de yngre vil det bli å tre inn i et fremmed miljø, som forteller hvordan deres besteforeldre og foreldre levde. Historielaget har gitt museet navnet ”Hommestaua”, siden lærer Homme hadde leilighet her i sin tid.

Ei koselig stue fra forrige århundre har ”Hommestaua” blitt til etter at historielaget har restaurert den.

Etter "overtakelsen" ble mange av møblene og de andre tingene, som var samlet i huset historielaget en stund leide på Graslia, flyttet opp og stablet i et par rom.
Før man kunne begynne å innrede måtte det en del dugnadsjobbing til. Forrige leietaker, som var Vennesla KFUK-speidere, hadde tapetsert og lagt tepper på gulvene. Dette ville vi ha bort, slik at de gamle gulvplankene og veggpanelen kom fram igjen. Deretter ble det pussing og maling i farger vi tror kan ha vært før i tiden. Det første rommet som ble ferdig var ei stue. Ei riktig koselig stue. Historielaget tok den øyeblikkelig i bruk til sine styremøter, og det offisielle navnet ble altså "Hommestaua". Dugnadsarbeidet har fortsatt, og ei hverdagsstue + kjøkken har blitt gitt et anstrøk av historisk sus. Det er mange rom igjen, så dugnadsarbeid blir det mye av fremover. Skulle du ha interesse av å gi en hjelpende hånd, er det absolutt anledning til det.
Historielaget ønsker selvfølgelig at mange får anledning til å besøke museet. I løpet av våren 2011 vil det bli foretatt en høytidelig åpning. Hvor ofte museet skal være åpent for publikum i fortsettelsen, vet vi ikke enda, men vi vil ikke være vanskelige å be hvis grupper, lag eller enkeltpersoner ønsker en omvisning. Museet skal være for alle venndøler, og andre interesserte.
Har du gamle, fine møbler eller annet interiør som var typisk for et hjem på 1900-tallet, må du gjerne spør oss om vi vil ha det til museet. Mange har allerede gitt mye fint, og alt er med på å gi oss et tilbakeblikk i historien.

Kunstnerisk, musikkglad og humoristisk dame
En av giverne til museet er Edith Bryne (f. Bronebakk i 1925). Hun har gitt ei flott korg med dokke, påkledd slik de små babyene ble kledd den gang hun selv var nyfødt. I bunnen av korga ligger et hjemmestrikket ullpledd, så laken, pute, overlaken og dyne. Oppi her ligger en flott dokke med nydelig kyse. Vi ser det er en gutt fordi her er det mye lyseblått. Dokka er kledd i undertrøye og overtrøye. Kikker vi nærmere etter, så finner vi navlebelte, bleie, klut, løyert og reive. Edith har sydd alt selv. Riktignok har hun pyntet putetrekket og overlakenet med hardangersøm som hennes mor lagde til bunadforkle i sin tid.
Da vi spurte hvorfor hun hadde lagt så mye arbeid i dette, fikk vi vite at det er få som vet hvordan deres besteforeldre og kanskje foreldre ble kledd da de var babyer. Dette er historie som er verd å ta vare på.
Edith Bryne er født og oppvokst på Bronebakk nede i Lunden. Hun forteller at de hadde det enkelt, men greit der. Lille Edith var veldig glad i naturen. Hennes far tok henne ofte med på turer. Han kunne si: - I morgen tar vi en tur på heia, men ikke si det til noen. Han kjente datte-

ren sin godt, for hun klarte ikke la være å fortelle vennene sine at de skulle på heitur, og da ville alle nabobarna være med.
På Vigeland Bruksskole gikk hun folkeskolen, og etter det ble det Handelsskole. Men når vi spør om hun har jobbet på kontor eller butikk, svarer hun: - Nei, jeg ble gift, og fikk 4 barn. Jeg hadde ikke tid til å jobbe. Men, Edith var, og er, flink med nevene. I tillegg til å oppdra barn, sydde hun for andre. Kåper, kjoler, bukser, ja, det meste fikset hun med nål og tråd. Mannen, Oddvar Bryne, jobbet det meste av sitt arbeidsliv på Hunsfos fabrikker.
Oddvar og Edith hadde begge kunstneriske anlegg. Oddvar malte. Hjemme hos Edith i den koselige leiligheten henger mange, flotte landskapsmalerier som mannen har malt. Edith selv har vært innom mange forskjellige aktiviteter som krever estetisk og kunstnerisk sans. Vi har nevnt syingen. Hun har også heklet "tusenvis av duker og brikker", som hun selv sier. I en periode drev hun med å presse blomster, for så å lage flotte landskapsbilder av disse. Hun viser undertegnede et bilde som henger på kjøkkenveggen, og det er imponerende hvordan hun skaper naturmotiver av disse flate, tørre blomstene. Nå i den senere tid er det flotte kort Edith produserer. Hun klipper ut blomstermotiver fra servietter, limer dem på kort og drysser glitter rundt. Motivene er ikke tilfeldig plassert midt på ei pappskive. Nei, man ser at Edith har sans for hva som passer. Hvem vil ikke bli glad for et slikt fint kort?

Ivrige dugnadsarbeidere slapper av med kaffe og kake etter endt økt. F.v.: Knut Rysstad, Signe Rysstad, Jørdis Hodnemyr og Reidar Nordbø.

Et lite utvalg fra kjøkkenet.

Også flotte perlekjoler til dokker har hun laget. Riktig detaljrikt og ikke så lite av et pirkearbeid, spør du meg. Imponerende av ei dame som er midt i åttiårene. Edith er også historieinteressert. Hun har vært medlem i historielaget, og gjort en innsats der. En musikkglad dame er hun, og spiller gitar. Akkurat som hennes mor gjorde da hun satt på vedkassa og sang for barna sine. Mange av disse gamle sangene er Edith nå i full gang med å skrive ned. Ei tjukk bok blir fylt med bokstaver og gjerne noen bilder eller tegninger som utfyller sangenes innhold. Igjen et prov på Ediths kreative sans. Og, om ikke det er nok, i en annen bok samler hun bilder og annet stoff om Vennesla's historie og fine naturbilder. Hun skriver ned det hun husker fra sitt liv i Vennesla, med detaljerte beskrivelser av hus, folk og begivenheter. Igjen må jeg bare si; imponerende av ei dame midt i åttiårene.
De av oss som har fått oppleve Edith, kan bekrefte at dama har et smittende humør, og, ikke minst, et vell av gode historier. Da undertegnede besøkte Edith for å intervjue henne, rant det ut historier med humorisk innhold i ett sett. Magemusklene fikk riktig kjørt seg. Ja, vi måtte rett og slett be om en liten pause, slik at vi fikk hvilt litt. Dama har en fantastisk evne til å fortelle vitser, og at noen var litt på kanten gjorde dem bare bedre. Ikke rart hun blir bedt om å komme og underholde i forskjellige sammenhenger.

Edith Bryne er en dame med glimt i øyet og med mange muntre historier på lager.

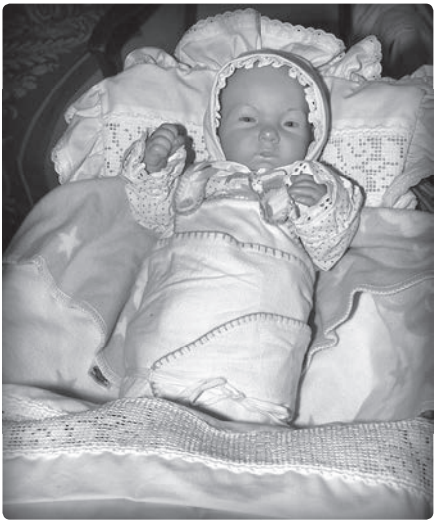

Edith Bryne liker å samle på gamle minner. En bok til gamle sanger hun lærte som liten pike, og en bok der hun skriver ned det hun husker fra gamle Vennesla.

Det var to som ikke kunne slutte å krangle om hvem som kunne spise flest komper. Det endte med at de måtte kappete. Haugevis med komper ble frembrakt og de begynte å spise. De første gled ned uten problemer. De neste likeså. Begge stappet i seg et imponerende antall komper. Haugen på bordet foran dem skrumpet, magene ble større. Etter hvert ble det verre å få i seg de runde potetklumpene. Det gikk sent. Da sier plutselig den ene: - Nå kan jeg ikke få i meg mer. Det er stappfullt. Jeg sitter på den første!

Vi takker Edith for dokka til museet, og vi takker for at vi fikk denne praten med ei herlig sprek og humørfylt dame, som ennå er aktiv på mange områder.

Av: Signe Rysstad og Morten Aslaksen

Slik så babyene ut i gamle dager. Da ble de reivet inn i masse tøy. Edith Bryne har sydd og gitt til museet, slik at nye generasjoner kan se hvordan det var.

Dokke med flott babytøy. Alle plaggene er sydd av Edith Bryne.

VEF
ENTREPRENØR

Liebermann
BAKERI & KONDITORI

Bademiljø

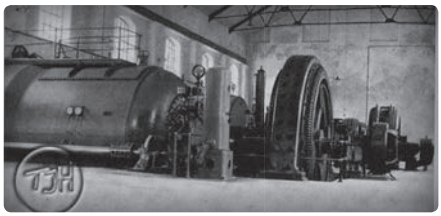
olto
VVS

Hverdagslivet
på Kringsjå

Livet på Kringsjå er en fortelling sjeldent fortalt. I denne stilen vil du få høre litt om historien til Kringsjå kraftstasjon, og få møte min bestemor Jørdis Hodnemyr og fortellingen om livet på Kringsjå sett igjennom hennes barneøyne.

Historien om Kringsjå Kraftstasjon går helt tilbake til industrialiseringen rundt århundreskiftet.
Det var særlig vannkraft som la grunnlaget for en stor industri i Norge på den tiden. Ved vannkraft kunne man få billig elektrisitet, noe som var en fordel for nye industrigener.
Elektrisiteten ble en kraftkilde for moderne industriproduksjon, noe som førte til at flere store kraftstasjoner ble bygget.
Selv om det var billig strøm, var den fortsatt ikke like lett å transportere over store avstander. Fabrikkene ble derfor ofte anlagt i nærheten av kraftstasjonene, noe som resulterte i småsamfunn. Disse kraftstasjonene og samfunnene deres lå dermed langt fra de store byene.
I 1906 og 1909 ble konsesjonslovene vedtatt. Disse lovene fastslo at alle som skulle kjøpe en foss eller andre naturressurser måtte søke konsesjon eller tilllatelse hos myndighetene. Dette for å sikre at ikke de flotte naturressursene skulle bli kjøpt opp av utlendinger.
Også Hjemfallsretten ble viktig for å sikre at Norge skulle få utbytte av sine ressurser. Den gikk ut på at fossene og kraftstasjonene etter noen tiår skulle tilfalle staten vederlagsfritt.

Det var "Aktieselskabet Kristiansand fossefald" som like før århundretskiftet bestemte seg for å bygge Kringsjå kraftstasjon. Dette på grunn av den strie strømmen og fossefallet i Otra. Den 21. november 1900 stod Kringsjå kraftstasjon klar til bruk, og var da bygget på rekordtid. Det tok kun 16 måneder å bygge, og den 24. mars 1989 fikk de konsesjon av Kristiansand bystyre i 20 år. Kringsjå kraftstasjon ble Kristiansands første og da eneste elektrisitetsverk, og fikk stor betydning for Kristiansands fremtid.

Dammen og kraftstasjonen ble bygget av gråstein.
På grunn av den vanskelige veien frem til Kringsjå var det en utfordring å få frem materialene. Maskiner og diverse materialer ble først fraktet med Setesdalsbanen frem til Grovane stasjon, så med hest inn til Kringsjå, noe de hadde bygget en egen vei for.

Den 23 kilometer lange kraftlinjen mellom Kringsjå og Kristiansand var den lengste som da var bygget i Norge, og kraftstasjonen var også den kraftstasjonen i Norge med høyest spenning på 10 kv.
I 1915 ble kraftstasjonen ombygget, fordi den ikke lenger kunne dekke behovet til Kristiansand. Kristiansand kommune hadde nå overtatt kraftstasjonen og bystyret bevilget 300.000 kroner til oppgraderingen av Kringsjå kraftstasjon.
Det ble da nok kraft til å dekke hele behovet til Kristiansand området.

På grunn av avstanden til Kristiansand by, ble det bygget et lite samfunn rundt Kringsjå kraftstasjon hvor mennene arbeidet og bodde med sine familier. Det var 5 hus, og i noen av husene bodde 2 familier og i andre 3 familier.

Jørdis Hodnemyr ble født i 1937 på Kringsjå. Hun var nummer 4 i en søskenflokk på 8. Hun vokste opp her med sin mor Malli Theresia Røinås og sin far Olaf Røinås som arbeidet på Kraftstasjonen.

- Da jeg vokste opp på Kringsjå bodde det mellom 60 og 70 personer der. Det var ikke mange barn, men mest eldre og voksne. Man kan heller ikke si at det var flere menn enn kvinner. De fleste mennene var gift, og det var derfor ganske lik fordeling når det kom til kjønn.

Skolen kom til Kringsjå en gang i 1920- årene og undervisningsspråket var bokmål. Før dette gikk barna på Samkom skole. Siden det var få beboere på Kringsjå, var det derfor ikke mange elever på skolen

- Jeg begynte på skolen da jeg var sju år, noe som var vanlig på den tiden. Vi var da 12 elever på skolen og hadde alle den samme læreren og var i det samme klasserommet uavhengig av alder.
De minste satt fremme og de eldste satt bak. Det ble derfor mye selvstendig arbeid. De minste fikk lette oppgaver, og de som hadde gått lenger fikk vanskeligere oppgaver. Siden vi var så få elever, var det også et veldig godt miljø på skolen. De store lekte med de små, og det var aldri slik at noen ble mobbet. Læreren vår bodde på kringsjå, og underviste oss annenhver uke i fag som naturfag, regning, norsk, historie og geografi.

Da vi var fjorten år gamle var vi ferdige på skolen, og jeg begynte da å jobbe i en kolonialbutikk som lå på Grovane. Det var veldig vanlig å begynne arbeidslivet så tidlig på den tiden, enten i butikk eller som tjenestepike.

Beboerne på Kringsjå bodde der fordi de på en eller annen måte hadde en tilknytning til kraftstasjonen. Enten de jobbet der, eller hadde ektemenn som gjorde det. arbeiderne hadde fast jobb, fast inntekt og jobbet på skift 2 og 2.

- Det var aldri streik, noe det var veldig mye av på Hunsfos på den tiden. Far hadde fast inntekt og vi hadde nok med penger. Det fantes mange slags oppgaver som kunne gjøres på kraftstasjonen. Noen måtte være på stasjonen og andre åpne og lukke dammen. Det var også arbeidere som på vinteren hadde ansvar for at veien inn til Kringsjå alltid var brøytet. Vedlikedhold av kraftstasjonen var også en viktig oppgave.

Kringsjå lå 3 kilometer fra Grovane, så skulle de komme seg frem og tilbake måtte de gå, sykle eller fraktes med hest. Det var derfor vanskelig for beboerne og komme seg frem og tilbake til fra Kringsjå til Vennesla noe som var hele 5 kilometer. Når de først besøkte Vennesla var det fordi det skjedde noe spesielt.

- Butikkene lå på Grovane så det var ikke det verste stedet og komme seg til. Men skulle vi for eksempel i kirken måtte vi enten gå ned eller sykle.

Derfor ble det til at vi ikke gikk i kirken hvis det ikke var for en spesiell anledning. Vi var i kirken når det var dåp, bryllup, begravelser eller andre begivenheter.
Når det var jul var det ekstra stas. Da ble vi fraktet ned til kirken med hest og vogn hele familien.
Vi drev heller ikke med noen spesielle fritidsaktiviteter på grunn av avstanden til Vennesla. Vi begynte å arbeide i en tidlig alder, og på fritiden hjalp jeg til hjemme, og drev med håndarbeid og lesing.

På Kringsjå bodde det bare 60-70 personer på denne tiden. Derfor ble det til at alle kjente alle. De fleste bodde sammen med andre familier, enten i første etasje eller andre etasje i husene.

- Man stoppet alltid opp og pratet med de andre beboerne, og vi hadde et fint samhold. Vi var alltid opptatt av hvordan de andre hadde det, både store og små.

Kommunikasjonsmulighetene var ikke store på denne tiden. Skulle noe fraktes eller hentes måtte det skjed via hestetransport og tog. Det var heller ikke slik at de hadde egne telefoner til eget bruk.

- Skulle vi for eksempel ha tak i legen, måtte vi ned på kraftstasjonen. Der kunne vi låne en telefon og via den nå legen. Men post og beskjeder fikk vi daglig. Vi hadde en skysskar som var nede på Grovane og hentet posten. Den ble lagt i en stor fellespostkasse hvor hver familie hentet sin egen post. Skulle vi ha noe fra butikken kunne han også handle for oss.

På slutten av 1700- tallet og begynnelsen av 1800- tallet gikk vekkelsespredikant Hans Nielsen Hauge rundt om i landet, spesielt i sør og vest- landet, og forkynte guds ord.
Hans tilhengere, Haugianer- bevegelsen, la grunnlaget for mange av indremisjonsselskapene her i landet, og også en sterk pietistisk bevegelse. Han er i ettertid blitt den personen som har hatt sterkest innflytelse på kristendommen her i landet. Mange småsamfunn ble sterkt preget av Hauges budskap om å leve etter guds vilje, blant annet ved at Søndagen var hellig, alkohol var en synd og troen på et gudsfryktig liv.

- Jeg vil ikke si at samfunnet på Kringså var pietistisk. Men min familie var ganske preget av en pietistisk tankegang. Vi måtte alltid gå i skjørt, og det var stor synd å krølle håret eller klippe det. Søndagen var en hellig dag, og da kunne vi ikke gjøre husarbeid, henge opp klær, eller drive

med noen form for fysisk aktivitet. Vi fikk heller ikke høre på trekkspill musikk, og dansing var en stor synd. Men det var bare vår og en familie til som levde slik.
Vår familie var vel også den familien som var mest i kirken og på bedehuset, men det var ikke noe som man tenkte over eller noe som plaget noen andre.

Med industrialiseringen vokste det et stort klasseskille i Norge. Den førte blant annet til fremveksten av middelklassen. Arbeiderklassens boforhold var ofte dårlige, og husene i byene besto av murstein for å forhindre branner.
Det var billigere å bygge av tre enn mur, noe som førte til at det vokste frem arbeiderstrøk med små trehus utenfor bygrensen. Man kunne også plassere folk på den sosiale rangstigen utifra hvordan folk gikk kledd.

- Det var ikke klasseforskjeller i det lille samfunnet på Kringsjå. Men når eierne av kraftstasjonen kom på besøk kunne man tydelig se at de var middelklassen og vi var arbeiderklassen. Spesielt de fine fruene til eierne.
Kvinnene turte ikke å henge ut klærne sine, for å vise respekt for disse finere fruene fra byen. Men vi hadde alltid penger, så det var ikke slik at vi hadde dårlige boforhold eller mangel på mat. Ikke før krigen kom.

9. april 1940 kom krigen for alvor til Norge. Den fem års lange krigen satte sitt preg på Norges befolkning både når det gjaldt frykt og matmangel. Kvinnene måtte stå timesvis i kø for å handle mat, og tøyet måtte brukes igjen ved at det ble lappet. Matvarer ble rasjonert gradvis under krigen, først kaffe, sukker og mel, deretter grønnsaker, fisk, melkeprodukter og kjøtt.

- Det faktum at vi hadde penger hjalp ikke mye når man ikke kunne bruke dem. Vi hadde rasjoneringskort, og for hvert kort kunne vi få varer. Kjøttet hermetiserte min mor ved at hun blandet vann og salt i en tønne. Deretter la hun kjøttet i tønna, for eksempel et helt lam, også ble tønna satt ned i kjelleren. Det gjorde at kjøttet fikk lenger holdbarhetstid, og vi hadde kjøtt over lengre tid. Vi hadde også store tønner med sild. Vi spiste mye grønnsaker, spesielt kålrabi og poteter, men vi spiste også mye grøt.
Siden vi bodde rundt kraftstasjonen var vi ganske utsatt for angrep. Tok tyskerne kraftstasjonen, ville de ta strømmen fra hele Kristiansand, noe som kunne blitt en katastrofe. Dette skapte mye frykt for oss på Kringsjå, så hver gang krigsalarmen kom på, ble det ringt til kraftstasjonen, og vi måtte løpe og gjemme oss i kjelleren.
Det var spesielt viktig for oss at vi hadde dekket til vinduene om kvelden slik at tyskerne ikke skulle se at det var hus der om natten, og kunne bombe kraftstasjonen.
Men de tyskerne som bodde på Kringsjå var ganske fredelige og vennelige. De bodde i en kort periode i et lite tomt hus.
Men det største problemet var likevel matmangelen og rasjoneringen.

Etterkrigstiden i Norge var preget av varemangel og gjenoppbygging. Selv om krigen var over var det fortsatt tøffere levevilkår enn før krigen. Det var vanskelig å få tak i mat, forsyninger og varer.

- Jeg skulle konfirmere meg rett etter krigen. Da hadde mine brødre bestilt ei klokke til meg. Jeg ble da skrevet opp på ei liste i Kristiansand, men klokka fikk jeg ikke før over et halvt år senere fordi den var så vanskelig å få tak i.
Jeg skulle også kjøpe en sykkel for konfirmasjonspengene mine, den tok det også et halvt år før jeg fikk. Så vi merket at det hadde vært nedgangstider, og at varene ikke lenger var like lette å få tak i som før krigen.
Det positive med etterkrigstiden var at vi fikk avisen og radioen tilbake. Vi fikk nå også mye mer informasjon om verden og om resten av Norge. Noen år etter krigen flyttet vi fra Kringsjå og bosatte oss i Vennesla, og

dette ble det siste jeg så til kraftstasjonen og barndomshjemmet mitt på Kringsjå.

18. desember 1957 ble Kringsjå kraftstasjon lagt ned, og Steinsfoss kraftstasjon tok over.
Kraftstasjonen som i mange år hadde vært Kristiansands eneste og viktigste kraftstasjon var nå historie. Selve kraftstasjonen ble stående i en del år etter, og det ble fortsatt boende en del folk på Kringsjå. Men i 1969 ble de siste husene på Kringsjå revet.
I dag ligger Kringsjå kraftstasjon i ruiner, og et byggeverk det knapt har finnes maken til på Sørlandet er det bare grunnmurer igjen av.

Her er en del av de som bodde i Kringså, da kraftstasjonen var i drift. Bak fra venstre: Olaf Røinås, Kåre Krogstad, Helge Krogstad, Astrid Kruse, Torild Krogstad, Reidar Krogstad, Petter Krogstad. Foran fra venstre: Jørdis Hodnemyr, Malli Røinås, Margit Krogstad , Torbjørn Røinås. Klikk på bildet hvis du ønsker det større.

Olaf Røinås jobbet hele sitt liv for KEV. Her er han på gamle tomter, sammen med sin kone Malli og datter Jørdis.

Av Malene Hodnemyr

KILDER:

- Jørdis Hodnemyr
- www.kringsjaa.tjh.no
- Historie boken: Tidslinjer 2 (s. 155-157)
- Bilde rettigheter: Tore Jan Hodnemyr

Jørdis Hodnemyr

Gunnar Berntsen (1866-1952)
En foregangsmann i Vennesla

I dag er det et uttall av forskjellige typer forretninger i Vennesla. Dersom vi går 100 år tilbake i tid var det nesten ingen forretningsvirksomhet i Vennesla. Det var dagligvarehandel som dominerte bildet.
I 1913 startet Gunnar Berntsen opp den første spesialforretning for bygningsartikler. Dette skulle bli starten på et vellykket forretningseventyr, som har hatt stor betydning for utviklingen i bygda vår. Sønnen Peder Berntsen tok etter hvert over for sin far. Etter hvert ble forretningen splittet opp, og mange ny bedrifter, med nye eiere, ble etablert.

Tjovemoen med forretningen til Gunnar Berntsen midt på bildet mellom Setedalsbanens hovedspor og sidesporet ned til Hunsfos Fabrikker. Bildet er fra et postkort utlånt av Jan Jortveit.

Barndom og oppvekst
Gunnar Berntsen ble født i Sagedalen på Kvarstein den 18.juni 1866.
Foreldrene var Bernt Gundersen og Kjerstine(Stina) Steffensdatter Nygård (1829-1889).
Bernt Gundersen var sønn til Tone Sagedal som sammen med Stina Nygårds mor, Anne Gurine, gjorde en stor frivillig innsats under en tyfusepidemi som herjet på 1850-tallet.
Broren Severin Berntsen ble født 9.november 1868.

Barnebarn til Stina Nygård, Peder Berntsen (sønn til Gunnar Berntsen), forteller i sine nedtegnelser litt om besteforeldrene.
"Den første tiden de var gift bodde de hos hennes slektning Endre Taraldsen (sønn til
Tarald Endresen Quarsten) som på denne tiden var ungkar, og var eier av bruksnr.19 på Kvarstein (nå gården til Kvarstein gartneri).
Min far sa imidlertid at han var født i Sagedalen (bruksnr.11, som nå tilhører Bernt Markus Lundevold).
Det henger nok slik sammen at Stina, når tiden for fødselen nærmet seg, flytta heim til Tone Sagedal, Bernts mor.
Min far kunne peke på den stua han var født i, da vi en gang i 1940-årene var nedover til Saga"

Mannen til Stina, Bernt, ble dessverre ikke gammel. Han døde i 1874, bare 37 år gammel. Han var i skogen tidlig på våren 1874, og hogde tømmer. Så hadde han svett og varm lagt seg ned i bekken, og drukket av det iskalde vannet. Av dette fikk han lungebetennelse, som på den tiden var en dødelig sykdom. Etter at mannen Bernt var død måtte Stina begynne å arbeide på Høie Ullspinneri.
Gunnar og broren Severin gikk på skolen annenhver dag, men på fridagene måtte de arbeide på Høie. Senere da de var litt større arbeidet de på Vigeland sagbruk.
Så lenge Gunnar levde var han skakk i skulderen, og det fikk han da han som liten gutt måtte bære bord og planker på Vigeland.
Etter en tid på Høie fikk Stina jobb som husholderske hos lærer Fossestøl. Hun flyttet da inn i skolehuset med barna Gunnar og Severin. Det var i det gamle skolehuset ved Nabben på Kvarstein. Dette skolehuset ble revet da Setesdalsbanen ble bygd.
Fossestøl var en usedvanlig dyktig lærer, som også hadde stor moralsk innflytelse på barna.
Gunnar og Severin fikk ekstra undervisning om kveldene. De var sikkert svært lærevillige, for når de som eldre snakket om Fossestøl, var det lett å skjønne at Fossestøl var det store forbildet fra barndomstiden.

Etter han ble voksen arbeidet Gunnar Berntsen først en tid på Hunsfoss, men allerede før han giftet seg hadde han begynt å arbeide på Vigeland sagbruk. Gunnar gifter seg med Aase, datter til Per Markussen Harket og Kjersti Johnsdatter Holte. Bryllupet sto 27.mai 1892 på husmannsplassen Kjerrane (antagelig tomt for folk akkurat da) Anton Nilsen på Vigeland fortalte at han husket bryllupet. De hadde tre hester med kurvtriller som de kjørte til kirken med. De først årene bodde de på et lite loft på Rakkestad, deretter fikk de husmannsplassen Fladeland. Både Gunnar Berntsen selv, og spesielt sønnen Peder Berntsen har skrevet ned mye fra denne tiden.

Barna til Aase og Gunnar Berntsen

- Bernt Berntsen (31.10.1893-07.12.1986)
- Peder Berntsen (1896-1897)
- Peder Berntsen (18.04.1898-17.12.1976)
- Konrad Berntsen (1900-1951)
- Martin Berntsen (1902-1945)
- Kristine Berntsen (04.05.1905-16.11.1984)
- Kristine var butikkdame hos broren Peder Berntsen. Hun døde ugift.
- Gunda Antonia Berntsen (08.11.1909-11.09.1990)

Gunnar og Aase Harket. Bildet er tatt på bryllupsdagen 27.mai 1892. Aase og Gunnar Berntsen fikk 7 barn.

Bernt Berntsen fotografert på husmannsplassen Lia i 1905

Gunnar Berntsen starter sin forretningsvirksomhet
Vi tar med litt fra boken til Peder Berntsen, om de gamle husmannsplassene under Vigeland. Her forteller han også litt om bakgrunnen hvorfor Gunnar Berntsen startet opp med det som etter hvert skulle bli en viktig forretning innen bygnings og malerartikler.

Peder Berntsen forteller:
"Far arbeidet som sagmester på en av de to rammesagene. Disse sager som ble drevet med direkte vannkraft hadde en veldig kapasitet som skar tømmeret i de ønskede tykkelser, som deretter gikk til kant-maskinene for kanting. Det var også høvleri på Vigeland Sagbruk på denne tiden. Jeg husker August Sagen som Høvlemester. Arbeidsstokken på denne tiden var ca. 60-70 mann. Om vinteren var arbeidet som regel innstilt på grunn av ising og frost. Da ble de fleste arbeidsfolkene sendt til skogs på tømmerhogst. Betalingen var dårlig, og jeg husker far tjente 700 kroner i året, og det var ikke mye å leve av for en familie på 6 barn. I 1907 begynte arbeidet på den nye aluminiumsfabrikken og driften tok til i 1909. De aller fleste sagbruksarbeiderne fikk arbeid på den nye aluminiumsfabrikken. Nå var det for alltid slutt på den friske lukten av nyskåret tømmer, i stedet ble det inferno av røyk og gass. I begynnelsen da ovnene startet opp var det verst. Når arbeiderne kom heim etter en arbeid var de så svarte at en bare så det hvite i øynene på dem.
Det var ikke rart at folk ble misfornøyde. Året etter, i 1910 om våren, brøt det ut streik på den nye fabrikken. Streiken var ikke 100 % effektiv, for det var enkelte av arbeiderne som nektet å streike. De som deltok i streiken holdt det gående helt til september. Da hadde bedriftsledelsen tatt inn så mange streikebrytere at streiken måtte ansees som tapt, og arbeideren måtte gå tilbake til arbeidet uten noen forbedring av arbeidsforholdene og uten lønnstillegg. Min far deltok i streiken, og var dessuten styreformann i Vigeland Arbeiderforening."

I 1900 hadde Gunnar Berntsen flyttet fra Fladeland til husmannsplassen Lia. "Vi bodde på husmannsplassen Lia som tilhørte Vigeland Brug. Noen tid etter streikens utbrudd fikk alle som deltok i streiken og som bodde i fabrikkens hus, brakker eller husmannsplasser oppsigelse på 3 måneder. Dette førte til at Far kjøpte en hustomt av Gunnar Moseidjord i Naudeskaret, og bygde hus der. Huset hette Norheim (Gnr. 4, Bnr. 22) Da streiken var slutt i september 1910 nektet far å gå tilbake til arbeidet han hadde hatt på lageret, og begynte så sammen med Andreas Nodeland å drive med husbygging. Dette var i årene 1911 og 1912. De hadde atskillig problemer med å skaffe seg bygningsmaterialer og andre bygningsartikler. Når det gjaldt høvla materialer måtte de til byen

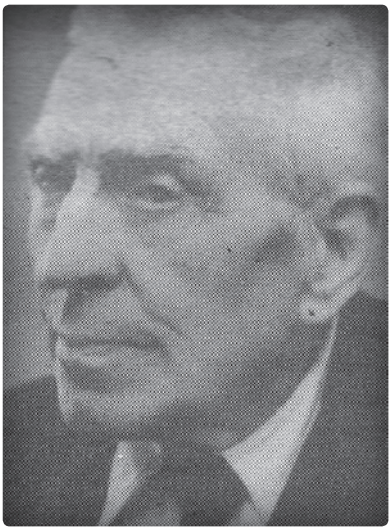
eller Byglandsfjord. Takstein, murstein, sement, papp, spiker og beslagsvarer måtte skaffes fra byen. Dette ga far ideen til å gå i gang med utsalg av bygningsartikler. Han leide en tomt av jernbanen, på østsiden av jernbanesporet, vis a vis Vigeland bedehus. Høsten 1912 gikk han i gang med å sette opp material bu på 6x10 meter (senere et tilbygg på baksiden til takstein, sement, papp o.a.) I løpet av vinteren kjøpte far inn lager av høvla bord, uhøvla materialer, papp og spiker o.l. Vi fikk hele jernbanevogner med høvla bord, og listverk fra Byglandsfjord, og langet materialene fra vognene rett inn i bua. Så var det bare spørsmål om folk ville kjøpe. Da våren nærmet seg kom folk med hest og langkjerre og noen med handkjerrer for å kjøpe. Det viste seg altså at det var behov for utsalg av bygningsartikler. På denne tiden hadde far solgt "Norheim" til Andreas Røsbrekka som da var nygift. Vi leide nå rom av Ola Foss.

Våren 1913 kjøpte far heia som ligger mellom Rakkestad og John Lie for kr. 2000. I mai ble grunnmuren satt opp til det nye huset, som fikk navnet "Lund". (Gnr. 5, Bnr. 36). Heia ble snauet for tømmer, og som far skar til reisverk på den gamle saga på Vigeland. Huset var ferdig til innflytting i november 1913. Til huset var det et nokså stort uthus. Det inneholdt bryggerhus med skorstein og bakerovn, vedskjul og do, stall til hesten og høyloft i den andre høyden.

Far hadde skaffet seg handelsbrev, og nå kjøpte han et lite varelager av bygningsartikler, malervarer og vindusglass.Det viste seg snart at dette var noe folk hadde brukt for. Far var ingen "Bør Børsson", han var en forsiktig mann som begynte smått. Han var fagmann, og derfor stolte folk på det han sa. Han måtte snart se seg om etter en tomt som kunne være skikket til forretning. Høsten 1914 fikk han leid et stykke av jernbanen, mellom Hunsfoss sidespor og hovedveien.
Samme høst begynte jeg på Framhaldskolen i Folkets hus. Eivind Ose var læreren vår, han bodde på kvistværelset hos oss. Eivind Ose betalte 7 kr. uka for rommet han leide, og han fikk frokost hver dag. Jeg husker at mor hadde anskaffet en liten kaffekanne og en fløtemugg. Så laget hun delikate smørbrød med kjøttpålegg og ost av forskjellige slag. Der satt vi andre ved kjøkkenbordet og åt grovt brød med margarin mens vi så langt etter severingsbrettet med alt det gode som hun bar opp til leieboeren vår.
Det var Tor Lislevand og Martin Holtet som satte opp det nye huset vårt. Far var også med en del, og jeg var med om ettermiddagen når jeg var ferdig på skolen. Huset var ferdig i slutten av april 1914, og butikken ble åpnet i førstningen av mai med undertegnede som "butikksjef". Jeg hadde jo gått Framhaldskolen, og skulle liksom være litt reknskapskyn-

dig. Jeg husker det var nokså tomt i hyllene den første tiden, men etter hvert ble det mer varer, og omsetningen økte. I 1918 var omsetningen kr 90.000, og det var mye på den tiden. Da første verdenskrig sluttet i november 1918 var det slutt på "Gullalderen" i Norge. Vareprisene begynte å falle og arbeidsgiverne presset på og ville ha arbeidslønnen redusert. Det brøt ut en rekke streiker som rammet både bønder og handelsfolk. Jeg tror vi kan si at hele 20-årene og 30 årene var i depresjonens tegn. Det verste var innskrenkingene på fabrikkene og den store arbeidsledigheten. På Vigeland var en stor del av ovnene stanset, og på Hunsfoss arbeidet folk hver tredje uke. En kan tenke seg hvordan det måtte bli når husfaren tjente 48 kroner tredje hver uke. I tillegg kunne hver familie ha 2-3 voksne arbeidsledige sønner å fø på.

Til tross for de dårlige tidene, og den store arbeidsledigheten, holdt far det gående med forretningen. Omsetningen var liten, og det var mange ganger vanskelig å få inn pengene av folk. Det gikk på et vis frem til 1940, da krigen kom den 9. april. De første ukene etter krigen var det dødt i forretningen, men utover sommeren begynte handelen å ta seg opp igjen. Samtidig begynte det å bli vanskelig å skaffe varer, og etter hvert ble folk mer og mer henvist til erstatningsvarer og krisevarer. I årenes løp hadde far opparbeidet et ganske stort varelager, og dette kom godt med nå. I løpet av krigsårene 1940-45 ble alle de gamle varene, både kurante og ukurante solgt ut med god fortjeneste. Da krigen sluttet var far gjeldfri, og hadde atskillig penger i banken.

Gunnar Berntsen på sine eldre dager.

Forretningen til Gunnar Berntsen som ble overtatt i 1947 av sønnen Peder Berntsen. Fra Høyre Alf Berntsen, Gunnar Berntsen (sønn til Peder), Gunnar Berntsen, Martin Berntsen, Arna Berntsen, Peder Berntsen, og lengst til venstre Kristine og Gunda Berntsen

---

Gunnar Berntsen forretning kom gjennom årene til å skyte knopper, og mange spesialforretninger i Vennesla fikk sine røtter derfra.
De første årene solgte Gunnar Berntsen også sykler, men hadde ingen til å reparere dem.
I 1921 bygde han et eget sykkelverksted på nabotomten til sin egen forretning, på den andre siden av jernbanesporet inn til Hunsfoss.
Han ansatte Arthur Syvertsen fra Kristiansand som var utdannet sykkelmaker. Det var meningen at Syvertsen bare skulle være med som fagmann, og lære opp andre, men etter noen måneder fant han ut at han heller ville begynne for seg selv. Han var i ferd med å starte opp egen sykkelforretning i Kristiansand. Han fikk imidlertid i juni 1922 tilbud fra Gunnar Berntsen om å overta verkstedet i Vennesla.
Arthur Syvertsen slo til, men Gunnar Berntsen forbeholdt seg fortsatt retten til å beholde salget av sportsartikler.
Om vinteren drev Syvertsen fabrikasjon av sykler, og mange gamle Vennesla folk vil nok huske syklene ”Aros” og ”Favorit”. Etter kort tid overtok Syvertsen salget av sportsartikler også.

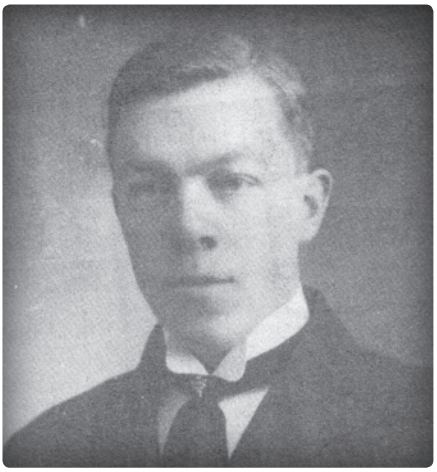
Gunnar Berntsen utvidet omkring 1930 sitt forretningslokale og drev i noen år skoforretning i tilbygget.
I 1946 hadde lokalet for skoforretningen blitt leid ut til Gudrun Grundetjern, den gang frøken Larsen, som startet Vennesla bokhandel.

Arthur Syvertsen foran forretningen han kjøpte av Gunnar Berntsen.

Peder Berntsen overtar forretningen
Peder Berntsen var i Amerika noen år, men kom hjem og overtok farens forretning. Han giftet seg i Amerika med Margit Halland (16.12.1901-16.10.1985). Hun var datterdatter til tidligere sogneprest i Vennesla, Mons Olai Herberg.

Peder Berntsen forteller
"Den 1.januar 1947 overtok jeg etter far. Jeg kjøpte forretningshuset for kr. 30.000,- og varebeholdningen som var ganske liten, for kr. 3.000,-.
Nå hadde jeg frie hender til å utvikle forretningen slik jeg mente det var best. Malervarebransjen var jo noe av det beste nå som der begynte å komme linolje i handelen. Alle hus var malingslitte etter 5 år med krig, så det var et veldig behov for malervarer. Da var det også mer moderne med tapeter og strietak, startet jeg også med salg av tapeter, strie og maskinpapir. Dessuten begynte jeg med rør og sanitærutstyr, sportsartikler, kjøkkenutstyr og verktøy. Jeg hadde begge butikklokalene i det gamle huset. Det var meningen at sønnen min Gunnar skulle bli med i forretningen. Han var der i 8 måneder i 1953, men så ble han lei av det, og reiste til sjøs som maskinist i august 1953. Da han ikke kunne trives i forretning fant jeg

Peder Berntsen (1898-1976).

for min del ut at jeg ikke ville slite meg ut med denne forretningen i to lokaler. Jeg måtte jo sitte med kontorarbeid hver kveld i uken, og hver søndag formiddag. Så bestemte jeg å gjøre en forandring, og i juni 1954 solgte jeg halve forretningen til Olav Grødem som hadde vært 11 år hos Edvard Hansen i Kristiansand. Han overtok det jeg hadde av malervarer og almindelige jernvarer, og selv beholdt jeg verktøy, kjøkkenutstyr og mutterskruer. Grødem betalte kr. 40.000,- for varer og "good will" og kr. 150,- i husleie hver måned. Nå fikk jeg det litt roligere, og kunne være hjemme hver kveld. Omsetningen var liten til å begynne med, men det skulle ikke så mye til når jeg var helt alene.

Da Peder Berntsen overtok farens forretning solgte han et trykkeri Gunnar Berntsen hadde startet opp. Dette solgte han til Willy Lunden som hadde dette til han startet dagligvarehandel i sin onkel Andreas Gundersens forretning. Da Anders Løyning i 1950 startet den første rørleggerforretning i Vennesla overtok han Gunnar og Peder Berntsens gamle lager av rør og sanitærutstyr.

Peder Berntsen

Barn:

Bessie Berntsen (10.02.1927-02.03.1999)
I USA ble datteren Bessie født.
Hun ble gift med Bjarne Moseidjord (01.09.1921-19.02.1980).

Gunnar Berntsen (1930-1965)
Gunnar ble født etter at Peder og Margit kom hjem til Vennesla fra USA.
Gunnar ble gift med Ragnhild Bergstøl.

Aase Berntsen(30.11 1940-02.08.1994)
Hun ble gift med Olav Larsson Kåvenes (15.05.1927-19.04.2000)

Redigert av Yngvar Hannevik.

KILDE:
Peder Berntsen nedtegnelser om de gamle husmannsplassene på Vigeland

Livet på Foss
i eldre tid

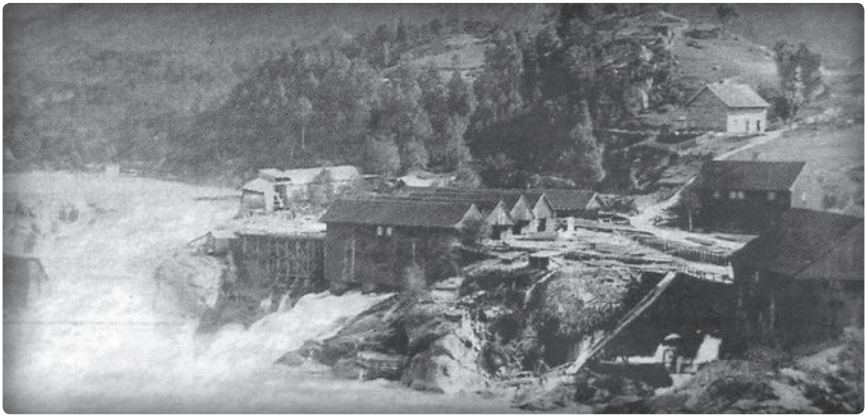
Mange av dagens mennesker i Vennesla har sine røtter fra de gamle plassene under Vigeland. I denne artikkelen skal vi forsøke å gi et bilde på hvordan tilværelsen kunne arte seg for en familie i siste del av 1800-tallet og de første årene av 1900-tallet. Mange av de som bodde på de gamle plassene var ofte i nær familie, og var preget av et sterkt samhold. Endre Steffensen fra Nygård på Kvarstein bosatte seg i 1865 på plassen Hannevig under Vigeland.
De tre sønnene hans, Severin, Ole Martinius og Gunvald bosatte seg på hver sin plass under Vigeland, og tok navnet etter plassene de bosatte seg på. Severin bosatte seg på Foss, Ole Martinius i Harket og Gunvald på plassen Hannevig. I fortellingen under vil vi følge Severin Foss og hans familie, og samtidig få et lite innblikk i dagliglivet på denne tiden.

Severin Endresen Foss
(06.10.1853-07.11.1940).

Barnearbeid var en naturlig del av dagliglivet på denne tiden. Allerede fra 7 års-alderen var mange gutter sysselsatte som gjetere i sommerhalvåret. Pensjonsalder var også et helt ukjent begrep, arbeidet gjorde du så lenge helsen holdt.
Severin Foss begynte å arbeide ved saga på Vigeland da han var 9 år gammel, og sluttet da han var 79 år,
Om vinteren sto sagene og arbeiderne måtte finne på annet arbeid. Mange hadde sitt arbeid i skogen.
Severin drev med fletting av eikebark i Heisel og Ravnåsskogen. I tillegg lagde han sopelimer. På grunn av kalde vintrer lå isen på Otra om vinteren, og han dro sopelimene på en kjelke til byen. Der solgte han dem for 10 øre stykke.

De gamle sagene på Vigeland før siste ombygging.

I tidsrommet 1875 til 1879 var det to unge jenter som tjente hos Berte og Gunvald Heisel. De var kjente fra ungdomstiden i Kvinesdal, og var fra gårdene Hunsbeth og Jerdal. Det var Ingeborg (Åbelvollen) og Anne Olsdatter Hunsbeth. De måtte arbeide hardt slik det var for tjenestefolkene på den tiden.
Severin Foss gifter seg 16.mai 1879 med Anne Olsdatter Hunsbeth. Hun var født 22.september 1857,og var datter til Gunhild Stumoen og Ole Jakobsen Hunsbeth fra Liknes i Kvinesdal. Forlovere i bryllupet var Endre Steffensen og Gunvald Larsen Heisel. Avstanden til Kvinesdal virker ikke stor i dag, men på den tiden var det en lang og dyr reise. Anne Olsdatter fikk aldri besøke barndomshjemmet mer, men far hennes kom på besøk til Vennesla. Han gikk til fots frem og tilbake den lange veien, båtreise til Kristiansand var et for stort utlegg for en fattig familie.
Frem til 1887 bodde Severin og Anne i Hanneviga og på Sagjordet. I Sagjordet bodde det den gang to familier. Anna og Severin hadde et kammers, mens Jens Goli med familie hadde stua. Kjøkkenet var felles, og barna sov på loftet.
Anna og Severin hadde 4 barn mens de bodde på Sagjordet
I 1887 ble plassen Foss under Vigeland selveierbruk. Da kjøpte Severin Endresen Foss denne plassen for 600 kroner av Jon Sørensen.
På Foss hadde de bedre plass. Ved å samle sammen høy og litt lauving klarte de å fø ei ku, noen sauer og en gris.

Etter at Foss var frikjøpt hadde Severin også rett til laksefiske.
Marcus Wild på Vigeland ville kjøpe tilbake Foss, spesielt på grunn av fiskeretten.
Severin måtte i 1890 skrive under en husmannskontrakt på Foss, med årlig leie på 10 kr. Hvis ikke hadde han mistet jobben sin på Vigeland sagbruk.

Det ble etter hvert en stor barneflokk på Foss, med forgrening til mange familier i Vennesla i dag.
Barnedødeligheten var stor i bygda på denne tiden, heller ikke på Foss ble de forskånet for dette.

Barn:

1. Endre Johan Foss (1880-1888)
Endre Johan Severinsen Foss dør 8 år gammel, den 13. oktober 1888 av krampe.

2. Olav Foss (1882-1965)
Han gifter seg 28.oktober 1910 med Kathrine Tomine Jensdatter Sagen fra Saga. Hun var født i 1891, og datter til Jens Ommundsen Sagen.

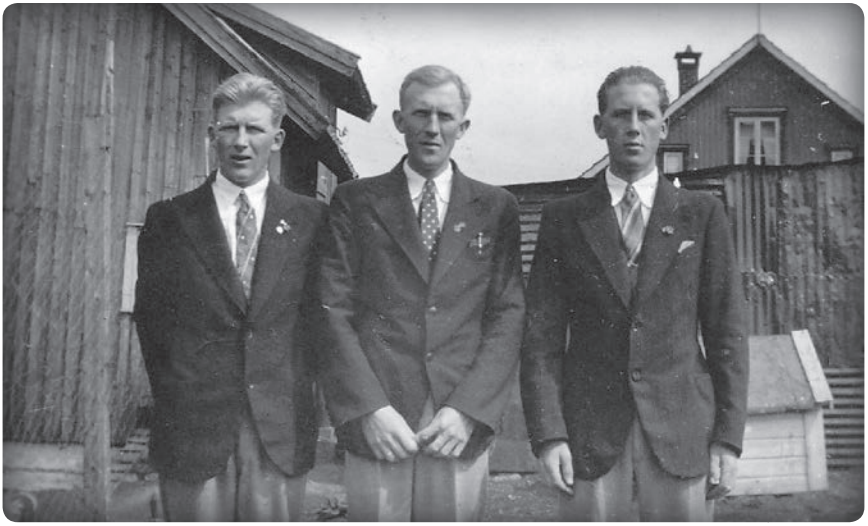
Forlovelsesbildet til Olav og Kathrine Foss, søsteren Marie Foss hadde fått lov til å bli med til byen, og hun ble med på bildet.

3. Karen Foss (1885-1969)
Karen gifter seg 14.mars 1909 med gruvearbeider Johan Finnestad

4. Anne Kristine Foss (1888-1909)
Hun ble vanligvis bare kalt Kristine Foss. Hun begynte å arbeide hos Trine Pedersen, mor til senere direktør Solheim ved Vigeland Brug. Trine drev landhandel på Solheim, et hus som stod i svingen ved bro over til Hunsfoss fabrikker. Hun døde i ung alder av lungebetennelse, den 2.februar 1909

Søstrene Anne Kristine Foss og Karen Foss (gift Finnestad) fotografert i 1905. Karen er 20 år og Anne Kristine er 18 år.

Tre av sønnene til Karen Finnestad. Fra venstre Trygve, Severin og Alfred Finnestad.

5. Sigurd Johan Foss (1891-1971)
Sigurd ble gift i Kristiansand med Jenny Alberta Fredriksen

6. Andreas Emil Foss (1894-1981)
Andreas gifter seg 8. desember 1917 med Margit Amanda Mathisen, tjenestepike på Vigeland. Hun var født i Bergen 1898, datter til fotograf Martin Johan Mathisen.

Andreas og Margit Foss gifter seg.

Familiesamling på låvebroa. Alf Foss, sønn til Andreas Foss, med hesten til høyre. Midt i bildet Karen Finnestad, bak henne sønnen Alfred Finnestad. Nede til venstre sitter yngste sønnen Oskar Finnestad, og bak ham Andre Tambini.

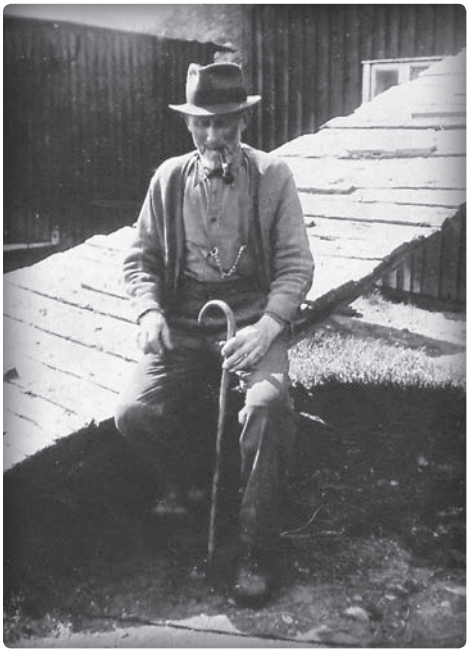
7. Den 8. januar 1897 fødte Anna Olsdatter Foss et barn som var død ved fødselen.

8. Josefine Marie Severinsdatter Foss (1898-1987)
Hun brukte til vanlig bare navnet Marie Foss.
Marie Foss gifter seg i 1925 med Andre Tambini.

Allerede den 1. mai 1898 dør Anna Olsdatter av hjerteastma. De hadde da 6 barn som levde, og yngste datter Marie er da bare omkring 2 måneder gammel.
Dette ble en vanskelig tid for familien. Den lille jenta trengte pass og tilsyn hele døgnet. Den første tiden hadde de en jente til å stelle barna. Etter hvert så Severin ingen annen utvei, så nødig han enn ville, enn å sende Marie på "Børnehjemmet", som holdt til i bygningen som senere ble Vennesla barneskole, da hun var 3 og en halv måned.
Da hun var 4 år tok Severin henne hjem igjen.
I folketellingen år 1900 står datteren Karen Foss med anmerkning om "styrer huset for far sin". Det er tydelig at hun har overtatt en del av det som skulle vært morens arbeid i hjemmet.
Det var imidlertid ikke uvanlig at all hjalp til hjemme i de dager. Dette fortsatte hun med til hun giftet seg.
Severin var med på transport av materialer og ved fra Vigeland ned til byen. Materialene ble buntet i flåter, og veden lastet i føringsprammer . Nedover drev de med strømmen, men de hadde en båt foran til å styre. Folk på flåtene og prammene holdt dem klar av land. Oppover ble prammene dradd med dampbåten opp til Saga på Kvarstein. Derfra måtte de trekkes fra land opp til Vigeland, dette var et svært hardt arbeid.
Severin startet arbeidet kl 6.00 om morgenen, og var hjemme igjen kl.18.00.
Severin arbeidet siste dag på Vigeland Brug tirsdag 6.februar 1934.

Foss 1902. Foran fra venstre Olav Foss, Marie, Karen og Anne Kristine
Bak fra venstre Sigurd Johan, Andreas Emil og far Severin Foss

Severin Foss på sine eldre dager

I et intervju forteller Marie Foss (Tambini) så levende fra sine yngre år. Samtidig får vi et levende inntrykk fra denne tiden.

Marie forteller:
"Jeg var ikke mer enn fire år da jeg flyttet hjem igjen, likevel husker jeg mange ting fra oppholdet på Børnehjemmet. Blant annet husker jeg dr. Andersen. Han hadde med leker og godter til barna. Jeg husker mange av de barna som var der. Oppdragelsen var streng , men vi fikk ellers god behandling. Blant de større hørte juling til dagens orden. Det var jo alminnelig akseptert som ledd i oppdragelsen i den tiden. Selv følte jeg Børnehjemmet som mitt eget hjem, og jeg gråt mine modige tårer da jeg flyttet hjem til Foss.
Nå arbeidet far, Olav og Sigurd på Vigeland. Arbeidstiden var fra seks om morgenen til seks om kvelden., men med to timers pause midt på dagen. De rodde jo fram og tilbake til bruket, og var hjemme for å spise i middagspausen.

Om vintrene sto sagbruket. Da ble det å klare seg best mulig, men det gikk mye på "krita". Vi handlet mye hos Olav Aas i Holehaugen. Han var veldig grei, og lot folk få varer på kreditt når de ikke hadde inntekter om vinteren, og ventet til våren og sommeren med betalingen.
Senere fikk Kristine arbeid hos Trine Pedersen, som drev landhandel på Hunsfoss. Trine Pedersen var mor til Jakob Solheim, som senere ble direktør på Vigeland Brug.
Butikken lå ved veien der hvor broa går over til Hunsøya.
Da Kristine fikk arbeid der begynte vi også å handle der, og Trine Pedersen var veldig grei. Jeg husker at til jul fikk alle kundene ei julekake og ei flaske alkoholfri mjød.

I mellomtiden hadde jeg begynt på skolen. Jeg begynte ved Vigeland Brugsskole da jeg var 7 år. Det var jo ingen broer over Otra i Vennesla på denne tiden, bortsett fra ved Hunsfoss fabrikker, men dit var det lang og dårlig vei. Vi var derfor avhengig av å bruke båt. Om vinteren kunne det være problematisk. Isen la seg på begge sider langs land, mens utpå var strømmen for sterk til at isen la seg. Båten måtte fortøyes ved iskanten, men etter hvert kom det drivende isflak som satte seg fast, da ble det mulig å gå over.
På Vigeland skar de isblokker om vinteren. De ble oppbevart i et spesielt ishus, og brukt til laksen på sommeren. Der hvor blokkene var skåret kunne isen ofte være usikker.
Det var en kjent sak at det gikk an å ta seg over isen på vinteren, ja til sine tider ble isen til og med kjørt med hest.

Vi barn var jo ikke så godt orientert, men far prøvde seg fram, og satte opp pinner der vi kunne gå. Det var likevel nifst, ofte var isen glassklar, så vi kunne se strømmen under oss der vi gikk. Vi var ofte livredde, og gråt mange ganger når vi måtte gå over. Brua fra Vigeland til Moseidmonen, Hallandsbrua, kom først i 1912, det året jeg sluttet på skolen.
Vi hadde tre timers skoletid, men ofte måtte jeg vente til far og brødrene mine sluttet på arbeid før jeg kunne komme hjem. I den tiden var ikke arbeidsdagen lenger enn til i 4 tiden. Jeg ventet enten hos lærer Horrisland eller hos min bror Sigurd som arbeidet i smia på Vigeland Brug.
Da jeg var 11 år giftet Karen seg og flyttet hjemmefra. Da måtte Kristine slutte hos Trine Pedersen for å være hjemme å stelle.
Kristine døde etter å ha arbeidet hjemme i bare et halvt år, så far var igjen alene med meg og brødrene mine.
Vi leide litt hjelp noen år, men da jeg var 14 år og sluttet skolen overtok jeg stellet hjemme.
Det var å stelle dyrene, ku, gris, sauer og høns og i tillegg selve husarbeidet med matstell. Det var litt å stå i for en liten 14 åring.
Alt var jo mye mer tungvint i den tiden. Ikke minst husker jeg brødbakingen. Vi hadde en stor gammel bakerovn med plass til 16 digre brød.
Da jeg gikk for presten satte jeg brøddeigen om kvelden, og bakte om morgenen før jeg gikk. Først var det å fyre opp den store bakerovnen. Jeg fyrte til den ble glodheit, rakte ut glørne og satte inn de 16 brødene.
Vi hadde jo brød en stund etter hver bakst, men det gikk mye til fire karer som hadde hardt og tungt arbeid.
Far hadde forskjellige arbeid ved Vigeland Brug. Blant annet var han med på å føre de store flåtene med materialer ned elvestrømmen til byen. Det var flere mann med flåtene nedover for å holde dem i strømmen og klar av land.
Far var også med på å ro engelskmennene under laksefisket i mange år, og tjente litt ekstra på det.
Det var som kjent veldig godt laksefiske i Otra på den tiden, og masser av storlaks ble tatt i garn, not og på snøre.
Vigeland gård, som ligger rett over elva fra Foss, var en storgård i den tiden.
Det året sveitseren Caspar Wild døde i 1885 hadde gården 3000 mål skog og 30 husmannsplasser. Besetningen var på 5 hester, 40 kyr, 15-20 sauer og 10 griser. Gården hadde selvsagt stor tjenerstab og egen forvalter.
Engelskmannen Hawckshaw overtok Vigeland i 1894, med sagbruket, gårdsbruket og det hele. Han var en ivrig laksefisker, og oppholdt seg på gården hver sommer. Helt til slutten av 1930-tallet var det mye engelskmenn på gården."

Redigert av Yngvar Hannevik

Bilder i tillegg til viktige opplysninger:
Sylvi Tambini Berntsen, Astri Kristine Dahl og Ingrid Gundersen,

Kilder
”Venneslaposten”

Marie Foss (Tambini)

Fra Vikeland Indremisjons Hornmusikk
Til Vennesla Kristne Brass (VK Brass)

Vikeland Indremisjons Hornmusikk ble stiftet 12. januar 1940 på Vikeland bedehus, etter at det allerede i 1938 var snakket om å få startet et kristelig hornorkester i bygda. Sentrale personer i dette arbeidet var Gunvald Harket, Einar Birkeland og Olav K. Strømme. Det ble nedsatt en komité som skulle samle inn midler til dette, og på tross av en viss motstand og at en del syntes det var unødvendig med en kristelig hornmusikk, kunne man i 1939 innhente tilbud på de første instrumentene.

1. rekke fra venstre: Johannes Fredriksen, Kåre Berntsen, Bjørn Gundersen, Einar Birkeland, Finn Ødegård og Trygve Vehus.
2. rekke fra venstre: Gudmund Neset, Finn Fredriksen, Jakob Sødal, Kjell Sødal og Harald Aas
3. rekke fra venstre: Laurits Lie, Sigurd Neset, Ingvart Johnsen, Erling Fredriksen, Sigurd Johnsen og Filip Olsen
(Bildet er sannsynligvis fra like etter krigen).

Med assistanse av Arthur Syversten ble det bestemt å kjøpe 11 instrumenter, 11 lærebøker og 11 notestativ. Tilbudet for dette fra Carl M. Iversen i Oslo lød på kr. 1.651,50 men det ble prutet ned til kr. 1.400,- mot kontant betaling.
Etter dette innkjøpet ble den første øvelsen holdt i Vikeland bedehus fredag den 12. januar 1940 under ledelse av Johannes Fredriksen.
Når man leser gamle protokoller fra de fem krigsårene, er det helt utrolig at virksomheten i musikken kunne være så stor under okkupasjonen. Det ble holdt jevnlig øvelser, bare avbrutt i perioder hvor det var innført møteforbud og all slik virkomhet ble lammet. Av protokollen leser man : søndag 16 juni hadde man for første gang marsjøvelse ved Breimyr i Erkleivveien. Onsdag 19. juni gjentok man "eksperimentet" på samme sted.
Da freden kom i 1945 deltok korpset på flere forskjellige arrangementer, og alllerede 8. mai spilte korpset ved en flaggparade på Hunsfos Fabrikker etter henstilling fra direktør Knobel. Og 17. mai 1945 ble selvsagt en stor opplevelse for alle.
I årene etter krigen ble det kjøpt inn flere instrumenter, og besetningen ble også utvidet med både fløite og klarinetter. Korpset gikk da i retning fra rent hornorkester til mer janitsjarbesetning, og i 1947 bestod korpset av 34 medlemmer. I 1948 spilte korpset for første gang julekoraler fra kirketårnet, en tradisjon som er ført videre fram til våre dager. Samme året ble også den første friluftskonserten arrangert i Holteheia på Vikeland. Og i 1951 opptrådte korpset i nye uniformer. Mange uttalte at" det var et vakkert syn å se musikantene i nye uniformer og blanke instrumenter."

Utover i 1950 årene deltok korpset på en lang rekke stevner og møter i kristen sammenheng. Nevnes kan for eksempel Indremisjonens Landsungdomsstevner og Frikirkens Landssangerstevner hvor korpset i en årrekke var "fast inventar". Også de mange teltaksjoner og møtevirksomheter rundt om i vårt land vil nok vekke gode minner hos mange. I 1959 opptrådte korpset igjen i nye uniformer. Det var vel da korpset på folkemunne ofte ble kalt for "de blå".
I 1960 spilte korpset ved åpningen av den nye Venneslabrua. Den høitidelige åpningen ble foretatt av statsminister Einar Gerhardsen. Og i begynnelsen av 1960 årene arrangerte korpset flere år St.hans feiringer på Kvivollen på Vikeland.

Bildet er fra tidlig i 1950-årene.

1. rekke fra v.: Ivar Hansen, Oddvar Lindekleiv, Einar Birkeland, Finn Gundersen og Tore Gundersen.
2. rekke fra v.: Kjell Guttorm Hansen, Hans Magne Hansen (Grœsvold), Ingvart Johnsen, Gerhard Lundevold, Kåre Hagen, Arthur Syvetsen, Magne Lindekleiv, Knut Grundetjern, Kai Jensen Sigurd Neste, Trygve Vehus og Reidar Amundsen.
3. rekke fra v.: Ole Grundetjern, Rolf Jensen, Helge Wennerberg, Arne Syvertsen, Einar Grundetjern, Terry Olsen, Egil Hansen, Gunnar Nordhus, Bjørn Bakken og Gudmund Neset.

Fra en øvelse på Moseidmoen skole en gang i 50-årene.

Også i 1960-1970 årene var korpset svært aktivt og deltok på mange arrangementer. Mange vil nok huske det store ungdomsstevnet i Ålborg i Danmark i 1963 som et av høydepunktene. Det kan også nevnes at Vennesla Kr. Ungdomskorps som nå var korpsets navn, arrangerte det første musikkstevnet i norge for kristne korps. Noe som senere skulle vise seg å være begynnelsen til en lang rekke stevner på sør-vestlandet.

Bilde er tatt tidlig i 1960 årene, muligens i 1963.

1. rekke fra venstre : Gunvald Vigsnes, Dag Øystein Bakken, Einar Grundetjern, Rolf Jakobsen, Jan Ivar Smithsen, Arthur Syvertsen, Bjarne Hagen, Kjerulf Samuelsen, Tore Bjørnestad, Egil Hansen, Helge Wennerberg.
2. rekke fra venstre : Egil Lunden, Olav Georg Bårdsen, Kåre Lunden, Knut Grundetjern, Kjell Holthe, Kjell Engedal, Kåre Hagen, Erling Valdemar Fredriksen, Gerhard Lundevold, Bjørn Syvertsen, Ole Grundetjern, Bernt Jensen.
3. rekke fra venstre : Torstein Holberg, Helge Bårdsen, Bjørn Bakken, Øystein Jortveit, Oddvar Lindekleiv, Harald Hagen, Einar Syvertsen, Gudmund Neset, Roald Einstabland, Otto Strandberg.

I 1979 skjedde det imidlertid noe viktig i korpsets historie, og som på mange måter innledet til en ny epoke. Etter lengre tids drøftelser ble det fattet vedtak om at korpset igjen skulle gå over til ren messingbesetning, og ringen var på en måte sluttet. I perioder hadde det vært vanskelig å rekruttere nok medlemmer til en janitsjarbesetning. Og mange mente også at tilgangen på musikk til korpsets bruk var større med ren messingbesetning. Etter en kortere overgangsperiode med saxofoner og messing ble korpset derfor et brassband. Og navnet ble Vennesla Kristne Brass (VK BRASS). Det ble satset seriøst på å heve det musikalske nivået. Øvelsesmengden økte. Det ble arrangert jevnlige øvelsesweekender og konserter. Nevnes kan også deltakelse på de mange nordiske vennskapstreff både i Norge – Sverige – og Finland.
Utover i 1990 årene deltok korpset også i en del konkurranser, og hadde i den forbindelse besøk av flere kjente gjestedirigenter både fra inn- og utland. Dette resulterte i mange fine plasseringer, bl.a. i NM for brassband, og som var med å heve den musikalske standaren betrak-

Vennesla kr. Brass

1. rekke fra v.: David Tellefsen, Rolf Jakobsen, Helge Bårdsen, Håvard Telstø, Helge Hodnemyr, Geir Bårdsen, Willy Wennerberg, Tore Bjørnestad, Tore Robstad, Andor Rørås
2. rekke fra v.: Roald Einstabland, Kåre Eikeland, Åse Røed, Tove Bakken, Egil Hansen, Anne Håverstad, Elisabet Bergskås, Magne Kristensen, Bjørn Bakken, Karl Oluf Wennerberg, Are Bjørnestad
3. rekke fra v.: Thor Nordvold, Terje Lindekleiv, Kjell Engedal, Finn Oskar Hansen, Stein Ivar Frydenland, Ukjent, Torild Bjørnestad, Thorild Juvastøl, Erik Bårdsen, Nikolai Andresen, Inger Røed, Rune Røinås, Runar Olsen, Johan Viderø

telig. Rundt 1994 ble Vennesla Kristne Brass regnet blant de 10-15 fremste i Norge. Dette økte også interessen for korpset utover kommunegrensene og medlemmene kom etter hvert fra hele Agder. Også en del studenter, hvorav flere som spilte i de mange gode brassband andre steder og som var i distriktet på lengre eller kortere studieopphold. Rekruttering fra lokalmiljøet ble imidlertid mindre etter hvert og det var de siste årene vanskelig å holde en stabil medlemsmasse. Dessverre flagget korpset ut av bygda rundt 2006 og en lang musikkorpshistorie var over. Mange Venneslaungdommer var innom korpset i løpet av disse årene. Av dirigenter kan nevnes : Johannes Fredriksen, Arthur Syvertsen, Ivar Hansen, Arthur Coldal Jr., Arne Johan Andersen, Bjørn Syvertsen, Reidar Fredriksen og David Tellefsen.

Av: Helge Bårdsen

Willys kolonial

Den koselige butikken som alltid har vært der

WIlly's Kolonial kjenner vel alle i Vennesla, vil jeg tro. Butikken som alltid har vært der. I disse dager er det faktisk 85 år siden huset ble bygd og butikken åpnet, nettopp der den er i dag. Ja, det er samme butikken, selv om den i dag har fått navnet Matkroken, og det ikke lenger er Lunden-familien som driver den.

Willy Lunden (2000)

Det var onkelen til Willy Lunden, som bygde huset og åpnet landhandel i 1925. Han het Andreas Gundersen og hadde jobbet på Vennesla Landhandel i flere år før han selv tok mot til seg og startet butikk. Da var Andreas i slutten av 30-årene. Butikken ble enkelt og greit hetende "Andreas Gundersen". En skikkelig landhandel, der man kunne få kjøpt det meste. Her var det matvarer, tøyvarer, ting man trengte i huset, arbeidsredskaper, ja, det meste kunne nok Andreas skaffe. Det var få spesialbutikker på den tiden, så folk var avhengige av at nærbutikken kunne få tak i det man trengte.

Andreas Gundersen. (Ca. 20 år).

Alt måtte veies og måles

Selvbetjening var et fremmedord. Kundene sto på utsiden av den store disken, mens Andreas fløy rundt og fant fram alle kundenes ønsker på baksiden. Her var det sekker med sukker og kaffe, tønner med salt sild og all verdens på knagger og hyller. Mye måtte måles og veies før det var klart til å legges i kundens ryggsekk. Ei stor vekt hadde en sentral plass på disken på den tiden. Loddvekter på den ene siden, sukker i løs vekt på den andre. Når kunden ønsket et ¼ kilo, ble dette veid opp og helt over i papirpose. Var butikkmannen i godlynde kunne han nok gi litt ekstra. Ryktet sier han ofte var i godt humør. Glassflasker med melk sto kjølig på bakrommet, og likeså ferskt kjøtt. Det måtte man være ekstra nøye med i oppmålingen, for det var dyrt.

Det tok tid å handle på den tiden. Det kunne også bli litt kø, siden bare kjøpmannen fant fram varene. Men det gjorde sjelden noe. Butikken var treffstedet, og der siste nytt ble formidlet. Folk traff andre folk, og praten gikk. Slik har det alltid vært på denne butikken. Også helt opp til våre dager. Willys kolonial har for mange vært stedet der kjentfolk treffes, og der god service ytes.

Andreas bodde selv i husets andre etasje, der det var en grei leilighet. Akkurat som det er den dag i dag. Enken etter Willy, Ruth Lunden, bor her nå. Huset ble bygget på i 1936, slik at butikkdelen fikk bedre plass.

Huset med butikken på 1920-tallet.

Jente i butikken. (Ca. 1930).

Willy ble tidlig butikkmann

Harald Lunden, far til Willy, kjøpte et lite hus bak butikken. Da ble det til at unge Willy hjalp til på landhandelen opp gjennom ungdomsårene. Han begynte i typograflære, og hadde nok andre planer enn å overta butikken etter sin onkel, men siden Andreas var ugift og ikke hadde barn som kunne gå i farens fotspor, ble det til at Willy ble mer og mer engasjert i butikkdriften. Ja, da Andreas ble sykelig, flyttet likegodt Willy inn hos han og tok seg av han, - og butikken.

I 1951 overtok Willy Lunden butikkdriften, 21 år gammel.

I 1952 til ca. 1960 leide rørlegger Anders Løyning lokaler hos Willy. Hvordan det var plass til både rørleggerforretning og kolonial i det samme bygget kan man jo spørre seg om, men sånn var det altså. Riktignok var varesortimentet etter hvert blitt mer og mer slik vi kjenner det i nærbutikkene i dag, med stort sett mat og husholdningsartikler, men det måtte likevel være trangt om plassen. Ruth forteller at de sluttet med manufaktur og tøy i 1955. Da kunne ikke lenger kundene komme og få kjolestoff i metervare, eller kjøpe seg 17.maitøy i nærbutikken. Men, da rørlegger Løyning flyttet over i nabohuset ble det bedre plass igjen. Derfor var det en periode i 60-årene at butikken også solgte fint glasstøy. Andreas døde i 1954. Da var alt ansvaret for butikken hos unge Willy.

Familiebedriften

Ruth Lunden (2010).

Men, allerede året etter, i 1955 giftet Willy seg med Ruth Arntsen, som var kjøpmannsdatter fra Lund i Kristiansand. Nærmere bestemt fra Østerveien 13 (nabo til det huset der Inge Dipner nå holder til). Hun hadde erfaring fra farens butikk og hadde gått handelsskole og hadde handelsbrev, som man jo måtte ha for å drive butikk på den tiden. Willy hadde bare 3 måneders handelsskole, så noe handelsbrev hadde han ikke skaffet seg. Men nå var alle formaliteter i orden, og Ruth og Willy jobbet sammen i alle år etterpå i Willys Kolonial. Det vil si han måtte i begynnelsen spe på inntekten med å være agent for Gjensidige Forsikring på kveldstid. Noe han var i ca. 10 år. Willy var også brannmann i 30 år.

Willy og Ruth fikk 3 sønner. I 1956, 1960 og i 1964. Øyvind, Rolf og Harald Lunden heter de, og alle kan fortelle at de har vært med og hjulpet i butikken. Riktignok ikke så mye, siden de alle 3 etter hvert penset inn på andre yrkeskarrierer. Men, alle kan de fortelle at det første de ble satt til var å legge poteter over fra sekker til mindre poser og å kverne kaffe og veie opp i poser. 5 øre posen var "lønna". Det var fra ca. 1958 at kjøpmannen målte og veide opp varer på forhånd, slik at kunden ikke trengte å vente på at Willy eller Ruth skulle gjøre det mens de ventet. En liten forsmak på dagens "ferdigvarer". Gradvis ble også Willy's en selvbetjeningsbutikk, slik vi kjenner den i dag.

Willy har alltid gitt tilbud om å bringe varene hjem til kundene. Fra begynnelsen var det sykkel, med kurv foran og bak, som var framkomstmiddelet. Om vinteren ble det at en kjelke eller en slede full av varer ble dradd med rå muskelkraft. Helt opp i Eikelandsdalen måtte de streve seg opp med tunge bører. Nesten umulig å tenke seg for oss bortskjemte bilfolk. Det var først i 1959 at Willy fikk sin første varebil; en beige Opel. Nå ble det lettere å levere varer. På det meste bringte de ut varer hver eneste hverdag. Leveringstilbudet holder de nye eierne ved like, men nå er det kun en dag i uken (torsdag) varene kommer på døra. Helt sikkert til glede for eldre og andre som har vanskelig for å komme seg til nærbutikken.

En butikk litt utenom det vanlige

Noen av oss kan huske at Willy's kolonial var den siste butikken i Vennesla som begynte å selge øl. Mange kunder satte pris på det. Butikken var heller ikke den første som holdt søndagsåpent, selv om arealet var lite nok for ei såkalt "Brustadbu". Men skal en liten nærbutikk klare seg mot de store kjedebutikkene, er det nå nødvendig å benytte seg av søndagsåpen butikk. Omsetningen er stor denne dagen i uken, og for nærbutikkene kan det være det som holder dem i fortsatt drift.
Willy's kolonial har også vært medlem av diverse kjeder. En nødvendighet innen butikkbransjen, ser det ut for. Innkjøpsprisen blir lavere når man kan kjøpe varer i store kvanta, og det er viktig for å kunne selge dem til konkurransedyktige priser. Først var det K-Kjøpmann, så Service-Mat og til slutt Livi. Men hele tiden med Willy's Kolonial på et stort, flott skilt over døra. Ingen skulle være i tvil om at det var samme butikken som i alle årene før. "Hvorfor være stor når man er lykkelig som liten" var Willy's svar når noen spurte om han ikke skulle utvide. – Vi fløyd på servicen! svarer Ruth når vi spør om hvordan de klarte å opprettholde en så stor, stabil kundekrets.

Nye generasjoner overtar

Wenche Lunden, Willy's svigerdatter, som er gift med Harald, begynte som ansatt i butikken i 1986. Da Willy Lunden's helse begynte å skrante fra høsten 1992, ble det mer og mer Ruth og Wenche som fikk ansvaret for butikken. I 1993 overtok Wenche den daglige ledelsen, mens Ruth fortsatt var ansatt. Butikken gikk nok en gang i arv og det var den samme familien som drev butikken.
I 1994 fikk Willy slag, noe som preget han fram til hans død i 2005, 75 år gammel.
Wenche fikk oppleve en utrolig utvikling innen butikkdriften. Butikkdata snudde opp ned på varetelling og bestillinger. Utviklingen gikk i rekordfart, og det ble mye å sette seg inn i. I tillegg hadde hun en voksende familie å ha medansvar for, så da var det tøft å drive butikk. Men hun

Wenche Lunden (2010).

trivdes og holdt på helt til i sommer da butikken ble solgt ut av familien. Fra 1. juni 2010 var det Marianne Eriksen og mannen, Rolf Bjarne, som overtok butikkdriften i det samme huset der det har vært butikk i 85 år. Hun hadde arbeidet i butikken noen år før hun nå fikk det daglige ansvaret for driften av butikken. Rolf Bjarne står som adm. dir., men har et annet yrke utenom. Marianne har en 50% stilling og er 3 barnsmor i tillegg, derfor er det nødvendig med 5 ansatte, for at butikken kan ha åpent 7 dager i uken.
På utsiden ble det gjort små forandringer utover det å forandre navnet til Matkroken. Vel, rent juridisk heter butikken ennå Willy's Kolonial, men kjeden de er med i byttet navn til Matkroken, og derfor valgte de å bare ha dette skiltet oppe. Ellers vil kundene oppleve små forandringer inni. Noen av de ansatte er de samme. Varene stort sett de samme, og den gode atmosfæren er der fortsatt.
Familien Lunden gav seg mens butikken ennå var levedyktig. Ruth ble pensjonist, og Wenche ønsket andre utfordringer og har begynt på en ny ykeskarriere innen omsorgsyrket. Eller ny og ny; noen vil kanskje si at omsorg har Willy's kolonial alltid vært gode på. De tar seg godt av kundene sine, og har alltid tid til en samtale eller to. Mange venndøler tar turen innom butikken kun for å slå av en prat.

Av: Morten Aslaksen

Butikken i dag (2010).

Marianne Eriksen

Den første traktoren
på Hægeland

I 1948 dukket den første traktoren opp på Hægeland. Den stolte eieren het Gunnar Kile, og han eide en gård de fleste kalte Haugen. Traktoren førte til endringer i jordbruket på Haugen, ikke minst for effektiviteten, men også for den sosiale og økonomiske tilknytningen til gården på lang sikt. Dette gjaldt for hele Norge, selv om den første traktoren i Norges land kom allerede 1908. Vi, Knut Emil Johannesen Lie og Jon Even Kile, har tenkt å svare på hva traktorisering og mekanisering hadde å si for jordbruket etter andre verdenskrig, med Hægeland og gården Haugen som utgangspunkt. Som etternavnet tilsier, er det Jon Even Kiles slekt vi velger å bruke for å svare på denne problemstillingen. Han er Gunnar Kiles oldebarn, og vokste selv opp på Haugen.

Gunnar Kile og hesten hans på Haugen.

Nå er gården solgt videre, men Kile har masse skog og jord på Eikeland i Hægeland ennå. Som opprinnelig bondesønn, og med bondeslekt på Hægeland helt tilbake til 1500-tallet, har Jon Even nok kilder å ta av for å fortelle om jordbrukets skjebne i etterkrigstida. Jon Kile, Jon Evens bestefar og Gunnars sønn døde sommeren 2009. Derfor har vi valgt å intervjue Peder Kile, Jon Evens grandonkel og Jons bror, om mekaniseringen på Haugen. I tillegg skal vi intervjue Oddvar Sørli fra Hægeland, en aktiv bonde med lokale bygdekunnskaper. Sørli gir oss også tilgang til bygdemuseet, hvor vi skal se på gamle jordbruksmetoder og redskaper.

Hypotese
Vi skal altså ta for oss hva traktoren fikk å si for jordbruket i etterkrigstiden. Hypotesen vår er at traktoren og optimalisering av redskaper (hengt på traktoren) førte til økt produktivitet som dermed førte til redusert forespørsel etter arbeidskraft. Dette gjorde at mange la opp gårdsbruket for å la andre drive jordbruket sitt for dem. Enten tok de nye yrker og utdannelser, eller så flyttet de kanskje til byene. Dette tror vi er grunnene til at vi finner så lite bønder i Norge i dag, og ikke minst på Hægeland. Dessuten har effektivisering i jordbruket ført til opphør av jordbruket som den elementære sosiale og økonomiske grunnvollen hos mange mennesker. Gården på begynnelsen av 1900-tallet var "livet" til mange mennesker. Det var der de fikk mat, der de tilbrakte hele dagen og det var et sosialt møtested hvor hele familien var samlet. I dag er det ikke mange bønder igjen, og vi kan nesten si at de er en utdøende rase.

Norge og det andre hamskiftet
Det som kjennetegner det andre hamskiftet i (hele) Norge er økende mekanisering med traktor i spissen og at bøndene blir mer spesialiserte. De gamle redskapene som ble introdusert under det store hamskiftet blir byttet ut, men den største endringen bøndene merker er hvor spesialisert produksjonen blir.

Mekaniseringen er et av de to stikkordene som preger det andre hamskiftet. Når vi snakker om mekanisering, snakker vi stort sett om traktoriseringen og dens betydning for utviklingen av jordbruket. Ann Siri Hegseth Garberg kaller til og med traktoren "selve flaggskipet for mekaniseringen" (fra "Fra fjording til Ferguson. Traktorens rolle i mekanisering av jordbruket i Stjørdal"). Traktoren skal altså ikke undervurderes når vi snakker om mekaniseringen og utviklingen av jordbruket. Antallet traktorer økte drastisk med årene som gikk, samtidig som man ser en nedgang i antall hester. Naturlig nok som det er, var det enda mange som

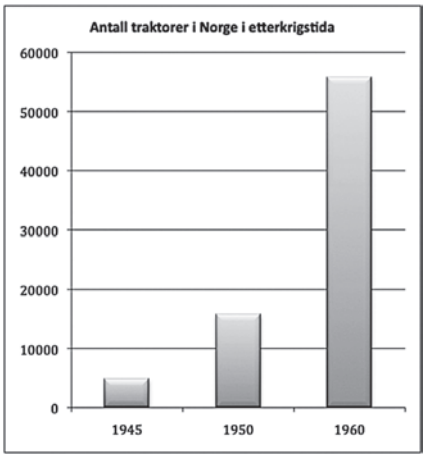
brukte hesten like flittig som før. Hesten var fortsatt et viktig middel når man skulle på vanskelig terreng eller på skrå jorder. Det som gjorde traktoren til en stor suksess på 1950-tallet og utover var ikke bare muligheten til transport, men også at den var veldig anvendbar. Det ble laget og produsert spesialredskaper som passet til traktoren, slik som plog, harv, slåmaskin og høysvans. Disse redskapene gjordet arbeidet mer effektivt, for ikke å snakke om arbeidskraften som ble kraftig redusert.

Tidligere hadde gårdene produsert litt av alt, og dette førte til lite inntekt som kunne gis i kontanter. I det andre hamskiftet blir bøndene mer bevisst og spesialisert på et område der de kan få en høyere inntekt, man sier at bøndene gikk fra en ensidig produksjon til en flersidig produksjon. Det kunne være at bønder gikk over til bare å drive med melkeproduksjon, kornproduksjon eller kjøttproduksjon. Spesialiseringen skapte et stort løft for bøndene både økonomisk og arbeidsmessig. Med spesialiseringen går også mesteparten av produksjonen på en gård til markedet. Det som også er verdt å få med seg er at de fleste bøndene nå måtte på butikken for å få tak i matvarene sine, noe de ikke var vant til.

Melkespannsvasking, ukjente personer, hentet fra http://www.kildenett.no/kilder/1190977243.29

En av hovedårsakene til at det andre hamskiftet kom var landbrukspolitikken som ble ført i etterkrigstiden. Regjeringen gav ut statsstøtte etter hvordan produksjonen var og hvor gårdene lå. Det vil si at hvis man bodde på fjell og fjorder, fikk man støtte for melk og kjøtt, mens det i lavlandet ble gitt støtte for kornproduksjon. En annen årsak var Marshallhjelpen som gjorde at Norge kunne importere traktorer fritt. Dette var noe Norge først

veldig skeptisk til, ettersom etterspørselen etter traktor var veldig stor. I 1951 ble det gjennomført, og bare det året ble det importert 4130 traktorer. To år tidligere hadde den norske kronen blitt redusert og dette skapte billig bensin, noe som gjorde at forholdene ble eksepsjonelle for folk som var interessert i å investere i traktor. Dette gjorde at traktoren var billigere enn hesten hvis gården var større enn 150 dekar. Antall traktorer i Norge økte drastisk (se figur forrige side).

Så hvorfor kjøpte bøndene traktor når hesten kunne være økonomisk lønnsomt? Grunnen til dette er at arbeidet ble lettere og man sparte mange arbeidstimer samt arbeidskraft. Dessuten var mekaniseringen en del av det "moderne". Den som ville følge samtiden og samtidig ha høy status måtte investere i den nye teknologien. Samfunnet var framtidsoptimistiske.

Ved inngangen av 1960 tallet var grunnlaget lagt for en jordbruksrevolusjon med traktoren i spissen. Etter hvert kom redskapene som skulle gjøre traktor driften lettere, høysvansen, silosvansen og fôrhøsteren. Sistnevnte både slo, kuttet og samla fôret i en operasjon, denne driftsmåten sparte mye arbeidskraft i forhold til hesjinga. Ting som nå tok bare et par dager tok før uker, mekaniseringen var kommet for fullt.

Traktoriseringen på Hægeland

Intervju med Peder Kile

Vi kjører inn mot Hægeland klokka 09.30 den 12.2.2010. Snøen har lagt et teppe over landskapet, og kulda biter. De mange gårdene kommer til syne, og vi merker at vi er på landet. Peder Kile, Jon Evens grandonkel, har bodd på Eikeland ved Hægeland hele livet, er 77 år, men husker allikevel et godt stykke fra sin barndom og etterkrigstiden. Han bor med kona si Laila, og sammen lever de et stille liv i et koselig lite hus rett nedenfor sønnen Georg.

Peder Kile

Vi ringer på, og blir tatt inn i en hyggelig, varm stue. Etter hilsener setter vi oss ved kjøkkenbordet og starter intervjuet.

- *Når fikk dere den første traktoren?*
- *Det var vel i 1948 at vi fikk den første traktoren, en Ford-Ferguson. Den var også den første traktoren på Hægeland. I områder rundt Hægeland var det allikevel kommet traktorer før. Den hadde 27 hestekrefter, og kostet 8000 kroner. Vi må sende pengene på forskudd, og så måtte vi hente den i Vennesla.*

Traktoren vi snakker om, en Ford-Ferguson 48-modell, er den vi kaller Gråtass, og Gunnar Kile fikk råd til traktor pga Marshallhjelpen i 1948. For å friske opp minnet, var Marshallhjelpen USAs plan etter krigen for å gjenoppbygge et stødig økonomisk Vest-Europa. Dette innebar bl.a. bistand til de vesteuropeiske landene, og Norge var et av dem.

Nils Eikeland (nabo) sprer kunstgjødsel foran Haugen (ca. 1965)

- *Traktoren kom med plog, men det var dobbelplog. Denne var tilpasset amerikansk præriejord, og passet ikke til norske forhold. Derfor måtte vi senere skaffe enkel skjærplog.*
- *Hva var det dere brukte den mest til?*
- *Den var viktigst for harving og transport. Vi brukte den både til når vi måtte komme oss til steder, i tillegg til at vi satte kjerre bak på den. Slik fraktet vi også ofte materialer og sånn.*
- *Merket dere fort endringene etter traktoren kom?*
- *Når det gjelder harving og transport, merket vi jo det fort. Men andre redskaper fikk vi ikke før senere. Det var jo ikke råd til å kjøpe masse redskaper med en gang, men det kom etter hvert.*
- *Hvilke redskaper da?*

- *Etter hvert kom jo slåmaskinen, som gjorde slåtten mye lettere. Senere kom silosvans og høysvans, som gjorde at høysamling ble mye lettere. Silosvansen hadde klør, nesten som fingre, som tok over høyet, mens en annen klo kom under. Slik fikk den et grep på høyet. Høysvansen fraktet høyet.*
- *Hvordan merket dere overgangen i forhold til hest?*
- *Det var jo ikke slik at traktoren avløste hesten. Hesten ble ennå flittig brukt og var egentlig viktigere enn hesten, spesielt i skogen der traktoren ikke kom til. Ikke minst ble de brukt i bakkene, der det var for bratt for traktoren.*

Gunnar Kile med hestene på vinteren, bildet lengst til venstre viser hesten med slede

---

Rundt 1950 ble det et større marked for traktor på Hægeland. Det ble startet et maskinfirma av Birger Fjørland. Der fikk man bedre traktorer. Fjørland slo også for Peder. I 1953-54 drev Peder og Jon (Jon Evens bestefar) sammen, men etter hvert fortsatte Peder alene, helt til han la opp i 1968 fordi det ble for dyrt å drive.

- *Hvis vi ser på nedleggelsen av gårdene frem til i dag, hva tror du er grunnene til det?*
- *Når traktoren kom, ble arbeidet lettere, men det ble mindre avkastning på gårdene. Det ble behov for mindre arbeidskraft, og det ble vanskeligere å leve av gårdsbruk. Det førte til at de små gårdene gikk under. Nå er det bare noen få "rene" bønder igjen, men det er de som driver stort. Det var på syttitallet og utover at traktoriseringen virkelig fikk fart på seg. Arbeiderpartiet satte inn tiltak som gav bøndene samme lønn som en industriarbeider, og dermed ble det lettere å kjøpe maskiner. Da fikk vi etter hvert storbøndene som driver i dag. Noen driver allikevel hobbybruk, mens de har et annet yrke på siden.*
- *Føler du den samme bondetilknytningen nå?*
- *Nei, jeg la jo ned i 1968, og ser ikke på meg selv som noen bonde nå.*

- *Og ellers på Hægeland? Føler du bondetilhørigheten er forsvunnet?*
- *Ja, det vil jeg si. Man ser også at gårdene og jordene gror igjen rundt forbi, og det er litt trist.*
- *Har du til slutt noen morsomme episoder fra traktoren?*

Peder får et lite smil om munnen, og han reiser seg opp og forteller.

- *Det var jo blant annet når faren min kom hjem med traktoren for første gang. Han hadde for vane å sette det ene beinet opp på en kant og støtte seg på det. Vi sto en gjeng med mannfolk og snakket rundt traktoren, så satte han plutselig beinet opp på kløtsjen. Da begynte jo selvfølgelig traktoren å rulle, og han hoppet etter.*

Så får vi en liten demonstrasjon, etterfulgt av en hjertelig latter. Vi ender intervjuet, men setter oss i sofaen i stuen med hjemmelagde boller og melk, mens kona henter gamle bilder. Vi har en koselig prat, før turen går ned til bygdemuseet noen hundre meter vekk. Der skal vi møte Oddvar Sørli, en travel bonde som har ansvar for det lokale bygdemuseet.

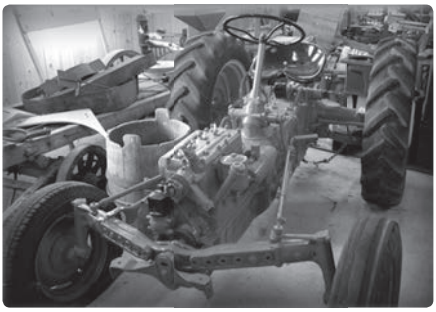
Intervju med Oddvar Sørli

Vi møter Oddvar utenfor bygdemuseet. Han har hendene fulle med fjøs og melking, men fikk presset inn et møte med oss i timeplanen sin. Etter vi har presentert oss, tar han oss med inn "i varmen". Vi blir plutselig overrasket når vi ser at det egentlig bare er et lager med gamle redskaper og maskiner hulter til bulter. Traktoren til Jon Evens oldefar står i enden. Sørli fikk i jobb å restaurere den, men er ikke ferdig ennå. Det som i hvert fall er montert, det skinner, og vi ser Ford-merket på siden av panseret. Før vi snakket om mekaniseringen, spurte vi Oddvar om hans liv og historie.

Oddvar Sørli

- *Kan du fortelle litt om deg selv?*
- *Jada, selv om det sikkert ikke er mye å fortelle. Jeg vokste opp på gård, og var eldst i en søskenflokk på 6. Da jeg var 21, holdt jeg på med flyverutdannelse, og skulle bli pilot. Det var da faren min ble kjørt i hjel, og hele livet mitt ble snudd på hodet. Jeg måtte ta over gårdsbruket. Etter noen år på landbruksskole rundt 64-65, tok jeg over gården. Egentlig skulle en av småsøsknene mine ta over gården. Slik ble det altså ikke. Siden da har jeg drevet.*
- *Hvordan ble gårdsbruket drevet før mekaniseringen etter andre verdenskrig?*
- *Det var jo hestearbeid og kjerre som ble mest brukt. I andre sammenhenger var arbeidet for hånd, som for eksempel hesjing, slåtten og gjødsling på jordene.*
- *Hva vil du si traktoren gjorde for gårdsbruket?*
- *Det ble jo først og fremst lettere å pløye og harve i første omgang. Etter hvert fikk vi jo andre redskaper. Slåmaskinen kom vel i første halvdel av 1950-tallet. Vi hektet også på tilhenger på traktoren som gjorde samme nytten som kjerra på hesten, bare at det ble lettere å frakte. Møkkasprederen kom også (gjødselspreder, se også bilde på side 5), og da ble gjødslingen mye lettere. Før hadde vi spredt for hånd. Vi fikk også en skuffe som vi monterte på bak. Det avløste hestearbeidet på enkelte områder. Siloen kom, og silosvansen og høysvansen. Høyet skulle samles inn når det var tørt, og hesjing var et tungt arbeid. Noen ganger lot vi det bare tørke på bakken.*
- *Hvordan vil du sette sammenhengen mellom gårdsnedleggelse og mekaniseringen?*
- *Når mekaniseringen kom, økte jo kravet til produktmengde, samtidig som selve produktivitet økte. De som hadde små gårder, klarte ikke å leve opp til disse kravene. Dette førte til at de fikk for dårlig råd til å holde oppe med utviklingen. Økonomien var for dårlig og arealet var for lite. Prisnivåene for produktene ble så små at storsatsing var nødvendig for å klare seg. Man ser jo nå hvor mye det koster å drive. Prisen på traktor og maskiner har økt veldig mye. Da jeg kjøpte traktor*

Traktoren Gunnar Kile kjøpte i 1948 står nå på Hægeland bygdemuseum

i 1963, kostet den 14600. I dag koster traktorene rundt 200 000 (selv om dette må sees i sammenheng med forandring i lønnsinntekter). Dessuten er det så mye som kreves av en bonde. Årsinntekt satt opp mot jobbinnsats er alt for lav. Lønnen er liten, med mindre man driver veldig stort. Man ser at prisene for gris, storfe og melk i butikkene er åtte-tidoblet. Det er så mange som skal tjene på så lite arbeid. Bonden produserer, men så skal transporten og butikkeierne tjene på det også. Dermed blir prisene på varene i butikkene høye. Det var allikevel nødvendig at så mange reiste til byene. Hadde det ikke blitt rasjonalisert i gårdsbruket, ville det ikke blitt nok arbeidskraft til de nye yrkene og industrialiseringen.

- *Hva føler du har skjedd med bondetilknytningen etter mekaniseringen og traktoren?*
- *Mekaniseringen i seg selv startet jo på 1800-tallet, men det akselererte kraftig etter krigen. Bondefelleskapsfølelsen er forsvunnet siden så mange gårder er lagt ned.*
- *Er det trist, synes du?*
- *Ja, på en måte. Jeg vil si at det har skjedd et sosialt tap. Ved slåtten og harvingen gikk alle sammen og samarbeidet, og alle hadde en tilknytning til gården. En annen ting å trekke inn er at det ikke var noe særlig kriminalitet på den tiden. Det var ikke noe slikt som skjedde før mekaniseringen.*

Det siste Oddvar nevner, er jo selvfølgelig bare en teori fra hans side. Én ting er i hvert fall sikkert, og det er at bondefellesskapet er borte. Før vi reiser fra Hægeland, tar vi en tur opp til Haugen. På en plass der Kileslekta har drevet jordbruk i århundrer, er Jon Even sannsynligvis den siste gårdsgutten i rekka som er oppvokst på stedet.

Haugen for 50 år siden.

Haugen i dag.

Konklusjon

Etter å ha snakket med to jordbrukskjente menn på Hægeland, har vi funnet ut at antagelsene våre ikke var helt rette. Vi gikk ut fra at traktoriseringen førte til redusert etterspørsel etter arbeidskraft. Dermed startet folk med andre yrker. Det som egentlig skjedde, var som Oddvar sa, at kravet til produktivitet økte. Folk klarte ikke holde oppe med tempoet, og måtte dermed legge ned. Nå er det bare noen få bønder som driver. De er ofte spesialiserte, slik som vi skrev i teksten om Norge og det andre hamskiftet. Antall bønder i Norge er synkende, men når vil det stoppe? Helt fra begynnelsen av 1800-tallet har bønder fått tak i nye og bedre redskaper. I nydyrkingen for eksempel, har det gått fra spade, meisel og slegge på 1800-tallet, til plog, minebor og dynamitt på begynnelsen av 1900-tallet, frem til i dag. I dag kan bønder stille opp med boremaskin, vaiermaskin, bulldoser, gravemaskin og traktor. Går vi mot en tid der hele jordbruket er fullt mekanisert? Når blir bondelivet for krevende til å leve av? Eller kommer plutselig innsatsen lagt ned i arbeidet på gården til å lønne seg som aldri før?

Av: Jon Even Kile og Knut Emil Johannesen Lie

KILDER

Bøker:
- Norges Landbrukshistorie IV, 1920-2000, "Frå bondesamfunn til bioindustri", Reidar Almås

Personer:
- Peder Kile
- Oddvar Sørli
- Gunnar Kile

Internett:
- http://www.kildenett.no/artikler/2008/1208872578.51
- http://www.snl.no/harv

Årsberetning 19.03.09 - 09.03.10
Vennesla Historielag

Styret

Signe Rysstad	Leder
Randi Marie Kristiansen	Nestleder
Gerd Wiik Hansen	Kasserer
Morten Aslaksen	Sekretær
Arnulf Grønvold	Styremedlem
Alf Røed	Styremedlem
Aksel H. Ståhl	Styremedlem
Svein Urdal	1. vara
Inger Einstabland	2. vara
Torunn Ruenes	3. vara

I tillegg kan Hunsfos Historielag møte med en representant, men de har ikke benyttet denne muligheten i perioden.
Styret har hatt 7 styremøter i løpet av perioden.
Andreas Hansen har hatt ansvaret for årsskriftet 2009. En jobb han gjør fremragende. Han er også den som holder hjemmesiden vår på internett oppdatert (www.venneslahistorielag.no). Andreas kommer til å fortsette med dette arbeidet for laget fremover, og det takker vi han for.

Revisorer har vært Håkon Honnemyr og Gerd Hodnemyr.
Arrangementskomiteen har bestått av: Knut Rysstad, Lene Skaar, Hildur Hammen, Randi Marie Kristiansen, Erling Kjelvik, Reidar Nordbø, Oddleif & Yngvill Bjellås, Ella Nora Robstad og Jørdis Hodnemyr.
Valgkomite har bestått av Kåre Håverstad og Jørdis Hodnemyr.
Signe Rysstad og Olaf Ingebretsen har møtt i representantskapet for Venneslastua.

Signe Rysstad og Randi Marie Kristiansen var lagets representanter på Agder Historielag's årsmøte .
"Nytt fra historielaget" ble sendt ut til alle medlemmer våren 2009.

Litt om arrangementene:

Årsmøtet 2009
Ble arrangert på Venneslastua 19.mars, med 24 personer til stede. Utenom de vanlige årsmøtesakene var Åse Voreland til stede og kåserte om melkekjøringa hun var med på da hun var ung jente. Randi Marie Kristiansen leste flere nynorske dikt.

"Den kulturelle skolesekken"
Det er blitt en tradisjon at historielaget tilbyr 1.klassingene i kommunen å komme en tur til skolemuseet på våren og få en innføring i hvordan skolen var i gamle dager. De får også være med på sang og lek av god, gammel årgang.
På høsten er det 3.klassingene som blir innbudt til bygdemuseet for å få innføring i hvordan ull blir til klær, se hvordan man lager tollekniver, samt få en omvisning i museet.
Begge disse tilbudene ser ut til å slå an blant skoleelevene, slik at Kulturkontoret gjerne vil videreføre dette samarbeidet.

Naturlos-turer
Også i 2009 arrangerte historielaget 2 turer, som ble med i heftet "Naturlos". Den første var en "Vandretur på gjengrodde stier" opp Eikelandsdalen, der kjentmenn fortalte om gamle husmannsplasser og gårder. Den andre turen gikk til Hemmesaugland i Songdalen kommune. Begge turene arrangerte vi sammen med Øvrebø Historielag og Torridal Historielag. Den siste også sammen med Greipstad Historielag.

Olsok
Også i 2009 hadde historielaget et arrangement på Bommen på olsokkvelden. Kåsør der var Bjarne Bjorvatn og tema var "Fra nabobygda og andre land". Ellers var det sang, trekkspillmusikk v/ Øyvind Holberg (noen turde å svinge seg i dansen nede på piren), bål, kaffe og ostebede (hjemmebakte brød – Jørdis Hodnemyr), leker og utlodning. Ca. 100 personer var til stede.

Historielagets blomst
Vi fulgte opp utdeling av blomst til en person i bygda som har gjort noe vi synes fortjente en oppmerksomhet. Dette året var det Odd Willy Isaksen, som fikk blomsten for sitt utrettelige arbeid i Blå Kors og blant bygdas eldre.

Huset i Graslia
Noen få nye gjenstander fra 1900-tallet er det kommet til huset i Graslia i 2009 også. Vi har hatt åpent for publikum noen onsdagskvelder vår og høst. Det ble lite besøkt. Fra like før nyttår fikk historielaget leie 2.etg. på skolemuseet, og har flyttet alle gjenstander fra Graslia opp der. Fra året 2010 vil vi på dugnad pusse opp lokalene.

Kulturkveld
Det har blitt tradisjon at vi arrangerer Kulturkveld under Kulturuka hver høst. I 2009 ble det arrangert en hyggelig kveld der Sigmund Monen fra Evje var og kåserte over temaet "Historiske streif langs Otravassdraget" for ca. 60 tilstedeværende. Øistein Bjørnestad, Ragnhild Eide Hansen og Kjell Guttorm Hansen stod for det musikalske innslaget.

Diverse
Historielaget tok initiativ, sammen med Setesdalsbanens Venner, til et idèmyldringsmøte ang. industrimuseum i Vennesla. Dette etter at diverse leserbrev i Vennesla Tidende brakte dette temaet på bane. Møtet var positivt, med flere forslag til mulig beliggenhet, hva det burde inneholde, osv., men det er gjort lite i etterkant av møtet, så planene er ikke på noen måte konkretisert.
Historielaget arrangerte en tur til IKAVA (Interkommunalt arkiv for Vest-Agder) for våre medlemmer høsten 2009. Det var interessant for de 20 som var med. Her er samlet mange historiske skatter, som alle kan ned å studere. Gratis.
I forbindelse med bispevisitasen i Vennesla prestegjeld i februar 2010 var VHL med og arrangerte en kulturkveld i Kvarsteinhallen.
VHL ser i spenning fram til at Vennesla kommune skal ansette en museumskonsulent i 25% stilling, som kommunestyret vedtok i 2009.

Morten Aslaksen
Sekretær

Olsok-feiring på Bommen 2010

Signe Ravnåsen holdt foredrag om Olsok og bakgrunnen for Olsokfeiringen.

Været var litt utrygt, og det påvirket kanskje antall oppmøtte.

Øyvind Holberg spilte trekkspill og sang.

Som vanlig var det Olsokbål.

Årsberetning 19.03.09 - 09.03.10
Hunsfos Historielag

Hunsfos Historielag avholdt sitt årsmøte for 2008 den 26/2-2009.
(Se referat datert den 3/3-2009)
I henhold til valg på ovenstående årsmøte, gjennomført etter gjeldende statutter, har Historielagets styre for 2009, bestått av:

Øystein Lie	styreleder
Egil Lie	kasserer
Gunnar Hansen	sekretær
Gudmund Høiklev	styremedlem
Viggo Engebretsen	styremedlem (repr. for HF)
Alf Melling	varamedlem

Revisor: Rolf Stokkeland

Ifølge forslag vedtatt på årsmøtet, ble samtlige styremedlemmer valgt for 1 år. Dette forslaget lyder:
"Styret foreslår at valg til styret blir for 1 år av gangen. Begrunnelsen er dårlig rekruttering og høy alder på medlemmene i styret."

Ut fra dette vedtaket vil derfor samtlige styremedlemmer i HHL være på valg ved kommende årsmøte.

Etter at arbeidet med boka: "Hunsfos Fabrikker. Et streiftog i tekst og bilder fram til 1980-årene", ble ferdig for salg, har Historielagets "arbeidsdag" fortonet seg betydelig roligere enn foregående år.
Likevel har vi i løpet av året avholdt hele 5 ordinære styremøter. De to første møtene allerede 8. januar og 15. januar 2009. Vi kunne da slå fast at salget av boka hadde gått så godt i julemåneden (2008) at opplaget var bortimot utsolgt.

Mens våre sammenkomster i 2008, i det vesentligste besto av arbeidsmøter i tiknytning til arbeidet med ferdigstillelse av boka, har våre sammenkomster i år, stort sett, vært konsentrert om "veien videre."

Historielaget har besluttet å ta kontakt med Statsarkivet om eventuell interesse i å overta deler av våre arkiver.

I forbindelse med planlegging av nytt bibliotek i bygda, ble det arrangert møte mellom representanter fra vårt styre (Øystein og Egil Lie) og ordføreren den 23/2.

Historielaget har tatt kontakt med Harald Botn med tanke på å få hjelp og råd til å digitalisere bilder
og filmer til bruk i vårt videre arbeid.

Vennesla Historielag inviterte til møte om et eventuelt industrimuseum i Vennesla. HHL var representert ved Viggo Engebretsen, Øystein Lie og Egil Lie

Historielagets siste styremøte i 2009, fastsatt til 12/11, ble avlyst . Arbeidet fremover vil i vesentlig grad bli konsentrert om å samle alt aktuelt materiale (bilder og filmer) og foreta registrering av stoffet. Dette arbeidet skal utføres av 3 valgte medlemmer innen styret.

Vennesla 14. januar 2010

Årsmøte
Referat 9. mars 2010

Leder Signe Rysstad ønsket velkommen kun 17 personer til årsmøtet, som var lokalisert i Venneslastua denne kvelden. Det er lite når vi vet at medlemstallet i laget er over 150.

Før de offisielle årsmøtesakene, viste Arne Krogstad en film han hadde laget om miljøet på verkstedet til Brødrene Reber. Mange av tidligere verkstedarbeidere fortalte muntre historier fra tiden de arbeidet på verkstedet. Særlig ble verksmester Sverre Reber gitt positiv omtale. Han var ofte en mellommann mellom arbeidere og ledelsen, som jo var Sverre`s brødre; Emil og Alfred. Filmen viste at miljøet var godt, og at heisbedriften ble bygd opp fra ingenting til en stor og god arbeidsplass. Etter hvert ble verkstedet lagt ned, men Reber Schindler Heis a/s er fortsatt en aktiv bedrift.

Takk til Arne Krogstad for hans interesse for å ta vare på vår nære historie! Han fikk en blomst som takk for at han ville komme på VHL's årsmøte og dele noe av det han har samlet.

Så hadde vi en liten pause med skravling, samt kaffe og god gjærkringle.

Etter en kort stund klubbet leder Signe Rysstad årsmøtet i gang.

Signe Rysstad ble valgt til ordstyrer, og Morten Aslaksen ble valgt til referent.

Styrets årsberetning for 2009 ble lest av sekretær Morten Aslaksen. Den ble godkjent.

Siden kasserer Gerd Wiik Hansen ikke kunne være til stede på årsmøtet, presenterte Alf Røed styrets regnskap for 2009. Det viste at inntekter og utgifter nesten var identiske;
Inn: kr. 59.375,- Ut: kr. 59.731,-
Laget har pr. 31.12.2009 en bankbeholdning på kr. 83.278,-
Regnskapet ble godkjent.

Årsmøtet skal fastsette medlemskontingenten, og denne gang ble det vedtatt at den skal være uforandret. D.v.s. at det fortsatt koster kr. 150,- i året for å være medlem i Vennesla Historielag (med årsskrift fritt tilsendt) og kr. 50,- (uten årsskrift).

Så var det valg, og valgkomitèens Kåre Håverstad fikk ordet. Han takket det sittende styret for bra arbeid, og la fram ei liste med forslag til nytt styre. Mange av de sittende medlemmene ble foreslått gjenvalgt. Det må jo bety at de har gjort et tilfredsstillende arbeid.

Leder:	Signe Rysstad	- Gjenvalgt for 1 år.
Kasserer:	Gerd Wiik Hansen	- Gjenvalgt for 2 år.
Sekretær:	Morten Aslaksen	- Gjenvalgt for 2 år.
Styremedlem:	Randi Marie Kristiansen	- Gjenvalgt for 2 år.
Styremedlem:	Alf Røed	- Gjenvalgt for 2 år.
Styremedlem:	Yngvar Hannevik	- Ny. Valgt for 2 år.

Alle ble enstemmig valgt.

I tillegg har styremedlem Aksel Holger Ståhl 1 år igjen av sin periode i styret.

Det ble påpekt at det var litt uheldig at så mange av styremedlemmenes valgperiode ender i samme år, men årsmøtet mente dette kunne rettes opp på årsmøtet om 2 år.

Varamedlemmer:	1. Svein Urdal	- Gjenvalgt for 1 år.
	2. Inger Einstabland	- Gjenvalgt for 1 år.
	3.Torunn Ruenes	-Gjenvalgt for 1 år.

Alle ble enstemmig valgt.

Revisorer:	Håkon Honnemyr	- Gjenvalgt for 1 år.
	Gerd Hodnemyr	- Gjenvalgt for 1 år.

Alle ble enstemmig valgt.

Arrangementskomitē:	Knut Rysstad	- Gjenvalgt for 1 år.
	Lene Kjelvik	- Gjenvalgt for 1 år.
	Erling Kjelvik	- Gjenvalgt for 1 år.
	Jørdis Hodnemyr	- Gjenvalgt for 1 år.
	Reidar Nordbø	- Gjenvalgt for 1 år.
	Ella Nora Robstad	- Gjenvalgt for 1 år.
	Hildur Hammen	- Gjenvalgt for 1 år.
	Yngvill Bjellås	- Gjenvalgt for 1 år.
	Oddleif Bjellås	- Gjenvalgt for 1 år.

Alle ble enstemmig valgt.

Valgkomitē:	Jørdis Hodnemyr	- Gjenvalgt for 1 år.
	Kåre Håverstad	- Gjenvalgt for 1 år.

Alle ble enstemmig valgt.

Representantskapet i Vennslastua:

Representant	Signe Rysstad
Vararepresentant	Olaf Ingebretsen

Avtroppende styremedlem Arnulf Grønvold ble takket for innsatsen i styret. Siden han ikke var til stede, skulle leder overrekke en opp-merksomhet til han senere.

Årsmøtet ble hevet.

Referent:
Morten Aslaksen

Vedtekter
for Vennesla Historielag

§ 1: Medlemskap og virkeområde
Medlemskapet er åpent for alle. Vennesla Historielag har sitt virkeområde i Vennesla sogn.

§ 2: Formål
Lagets formål er:
- Å arbeide for at alt av historisk interesse innen lagets virkeområde blir tatt vare på og vernet om.
- Å vekke, øke og spre interesse for, og kunnskap om Sognets historie.
- Å organisere og lede lokalhistorisk virksomhet.
- Å arrangere møter, kurs og ekskursjoner.
- Å foreta registreringer, innsamlinger av muntlig tradisjon, stedsnavn og annet av historisk interesse.
- Å arbeide for at det blir gitt ut bygdebøker og andre skrifter om Sognets historie.
- Å arbeide for vern av fortidsminner og andre kulturminner.

For å nå målsettingen skal laget samarbeide med andre historielag og Agder Historielag.

§ 3: Årsmøtet
Årsmøtet er lagets høyeste myndighet. Ordinært årsmøte holdes innen utgangen av mars måned. Ekstraordinært årsmøte innkalles når styret finner det formåls-tjenelig. Årsmøtet bekjentgjøres i dagspressen og innkalles med minimum 2 ukers varsel.
Årsmøtet behandler: Årsberetning, regnskap og fastsetter medlemskontigenten.
Dessuten foretas det valg på leder, sekretær og kasserer, samt 4 styremedlemmer og 3 varamedlemmer.
I tillegg kan Hunsfos Historielag velge en representant til styret.
Videre velges 2 revisorer, valgkomite og andre tillitsvalgte.
Lagets leder velges for 1 år, de øvrige medlemmer og av styret velges for 2 år. Varamedlemmer, revisorer, valgkomite og andre tillitsvalgte velges for 1 år.

Saker som skal behandles av årsmøtet må være oversendt styret senest en uke før årsmøtet.

§ 4: Styret
Styret administrerer og leder lagets arbeid i årsmøteperioden. Styret er beslutningsdyktig når minst 4 medlemmer er til stede og innkallingen er foretatt på vanlig måte. 1.varamedlem innkalles fast til styremøtene.
Styret foretar valg på nestleder og representanter til offentlige utvalg, styrer og råd. Funksjonstiden er 1 år.
De valgte representanter fremlegger uoppfordret rapporter, årsmeldinger og referater fra møter i de respektive utvalg, styrer og råd.
Videre er styret lagets kontaktledd med andre historielag og med de kommunale myndigheter.
Styret forvalter lagets eiendeler.

§ 5: Arkivering
Innsamlet skriftlig materiale, originalmanuskripter til lagets årsskrifter, m.m., og lydbånd- og videoopptak foretatt i lagets regi skal, i den utstrekning styret finner det formålstjenelig, deponeres i Vennesla Bibliotek's lokalsamling.

§ 6: Inaktivitet
Dersom styret ikke holder årsmøte i to (2) påfølgende år, kan en frivillig gruppe av lagets medlemmer, etter vanlig kunngjøring, holde årsmøte. Det foretas valg på nytt styre, som overtar det gamle styrets rettigheter og plikter.

§ 7: Oppløsning
Oppløsning av laget kan bare skje etter enstemmig årsmøtevedtak.
Styret i Agder Historielag skal konsulteres.
Lagets midler kan overføres til andre historielag i kommunen, eller stilles til disposisjon for tiltak i kommunen, som samsvarer med lagets formål.
Lagets arkiv deponeres i Vennesla Bibliotek's lokalsamling.

Revidert på Vennesla Historielags årsmøte 19.mars 2009.

Medlemsliste

ABRAHAMSEN, Bjarne Egil
ABUSLAND, Aud Kirsten
ANDERSEN, Greta
ANDERSEN, Gurine
ANDERSEN, Ivar Kristian
ANDERSEN, Jan Erik Back
ANDERSEN, Ruth
ARNTZEN, Reidun Holmquist
ASKEDAL, Aslaug
ASLAKSEN, Morten
AUNE, William
ØSTERHUS, Anna
BAKKEN, Knut John
BAKKEN Tor Endre Viksnes
BAKKEN, Øyvind
BENESTVEDT, Anders
BERGESEN, Eli Wenche H.
BERGSNOV, Tordis Marie
BERNTSEN, Frank
BERNTSEN, Sylvi Tambini
BJELLÅS, Oddleif
BJELLÅS, Yngvill
BJØRNSHEI, Reidar Olaf
BÅRDSEN, Anne Berit
BÅRDSEN, Engly
DRIVENES, Signe
EGELANDSAA, Odd
EGELANDSAA, Sylvi
EIDET, Svein Egil
EIKELAND, Gregar
EIKELAND, Kjell
EIKELAND, Kjetil
EIKELAND, Sigurd
EILERTSEN, Arne
EINSTABLAND, Inger
EIVINDSON, Olav Kr.
ERIKSEN, Einar
ERIKSEN, Geir
FJERMEDAL, Brita
FORGAARD, Bjørg
FRIBERG, Inger Lise
FROLAND, Inger Marit
FROLAND, Per Kristian
FURUBORG, Hans Petter
GRUNDETJERN, Bjarne Kåre
GRUNDETJERN, Oline
GUNDERSEN, Ingjerd
GUNDERSEN, Rune
GRØNVOLD, Arnulf
HAGEN, Borghild
HAGEN, Sigurd
HAMMEN, Lilliann
HANNEVIK, Yngvar
HANSEN, Andreas
HANSEN, Arne
HANSEN, Gerd Wiik
HANSEN, Ole Johnny
HANSEN, Kjell Guttorm
HANSEN, Ragnhild Eidet
HAUG, Turid
HODNEMYR, Alf
HODNEMYR, Gerd
HODNEMYR, Karl
HODNEMYR, Jørdis
NORDBØ, Reidar
HOLMENE, Jens Olav
HONNEMYR, Anne Berit
HONNEMYR, Finn
HONNEMYR, Håkon
HORRIGMO, Kirsten J
HÅVERSTAD, Kåre
GUNDERSEN, Inger
INGEBRETSEN, Else
INGEBRETSEN, Olaf
ISAKSEN, Odd Willy
IVERSEN, Reidar Jortveit
JENSEN, Ronny
JENSEN, Torleif
JEPPESTØL, Odd Arve
JERSTAD, Malen
JOHANSEN, Bjørg
JOHNSEN, Sigurd
JOREID, Bård
JORTVEIT, Olav
JORTVEIT, Åse
JORTVEIT, Trygve
JORTVEIT, Åse
KJELVIK, Olene Kristine B.
KNOBEL, Ellen
KRISTIANSEN, Randi Marie
KROGSTAD, Arne
KVARSTEIN, Bernt
LEDANG, Jan
LELAND, John
LIE, Egil
LIE, Sverre Ravnsborg
LIE, Øystein
MELLING, Alf
MELLING, Inger Britt
MOEN, Kirsten
MOEN, Olav
MYKLAND, Astrid
NESLAND, Ingjerd Mangseth
NILSEN, Stein Magne Hagen
NORDAL, Gunnar
NORDHAGEN, Helge
OLSEN, Sven Aage
OLSSON, Henny

OMDAL, Aud	RØLLAND Liv Kirsten	TØNNESSEN, Inger
OMDAL, Roald	RØLLAND, Øyvind	ULVØY, Torunn
RASMUSSEN, Kjell	ANDERSEN, Torhild	URDAL, Anne Line Nesset
RAVNAAS, Nelly	RØNNING, Marit Wiik	URDAL, Svein
RENSTRØM, Andor	RØNNING, Trygve	VASSBØ, Marion
ROBSTAD, Bjørn	RØNNING, Øyvind	VENNESLA VGS, Anne Erfjord
ROBSTAD, Ellen Nora	SCHELLINGERHOUT, Anna B.	VENNESLAND, Oddvar
ROBSTAD, Erna Irene	SKARPODDE, Sigmund	VORELAND, Alf
ROBSTAD, Tore	SKOV-SKOV, Arne	VORELAND, Åse
ROBSTAD, Gunvor	SLETTEDAL, Sven	VORELAND, Norman
ROBSTAD, Kirsten	SMISETH, Margit	WEGGE, Aslak
ROBSTAD, Jon	STIEN, Helge Jørn	WEHUS, Karl Ove
ROBSTAD, Oddvar Severin	STOKKELAND, Rolf	WENNESLAND, Margot
ROBSTAD, Solveig	STOKKELAND, Turid	WITZØE, Sigfrid
ROBSTAD, Tor Robert	STORDAL, Gunnar	WROLDSEN, Arnhild
RUENES, Marry	STRANDBERG, Arne	ØSTERHUS, Åse Moseid
RUENES, Oddmund	STRANDBERG, Gunhild	ÅGESEN, Ellinor
RUENES, Torunn	STRANDBERG, Ommund	AAMDAL, Anna Elisabeth
RYSSTAD, Anne Synnøve	STRANDBERG, Tor Jeppestøl	AAMDAL, Karl
RYSSTAD, Signe	STRØMME, Magne	AAMLID, Gaute
RYSSTAD, Knut	STÅHL, Aksel H.	AAS-LYNGBY Oddbjørn
RYSSTAD, Oddvar	SYVERTSEN, Rolf	AAS, Sigfrid
RØED, Alf	THARALDSEN, Peder	AAS, Sigmund

Bli medlem!

Se www.venneslahistorielag.no

eller kontakt styret (se s. 2)

VÆR FORSIKRET!

Sammen med vår samarbeidspartner på forsikring, Tennant Forsikring, tilbyr vi våre kunder et bredt spekter forsikringer til konkurransedyktige priser og med gunstige samlerabatter.

Spør oss om tilbud - det kan lønne seg!

BANK

BANKEN FOR SØRLANDET

Vennesla Historielag

Årsskrift 2010

www.venneslahistorielag.no

© prikken reklame